

IZBORI PREKRETNICE NA KOSOVU

21 Novembar 2001

Priština/Brisel
ICG Balkans Report N° 120

TABLE OF CONTENTS

REZIME I PREPORUKE	i
I. UVOD.....	1
II. STRUKTURE SAMOUPRAVE.....	2
A. REZOLUCIJA SAVETA BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA BR. 1244	2
B. USTAVNI OKVIR	3
C. INSTITUCIJE PRIVREMENE SAMOUPRAVE	4
1. Skupština	4
2. Vlada	6
3. Predsednik	7
III. STRANKE KOSOVSkih ALBANACA.....	7
A. DEMOKRATSKI SAVEZ KOSOVA (DSK)	8
B. DEMOKRATSKA PARTIJA KOSOVA (DPK)	9
C. ALIJANSA ZA BUDUĆNOST KOSOVA (ABK).....	10
D. MOGUĆE KOMBINACIJE	11
IV. UČEŠĆE SRBA	12
A. PROBLEMI	12
B. BEOGRAD I KOSOVO.....	14
C. SPORAZUM.....	15
D. KOSOVSki SRBI.....	16
V. ZAKLJUČAK	18
APPENDICES	
A. MAP OF KOSOVO	19
A. O MEĐUNARODNOJ KRIZNOJ GRUPI.....	20
B. ICG IZVEŠTAJI	21
C. ČLANOVI UPRAVNOG ODBORA ICG-A	25

IZBORI PREKRETNICE NA KOSOVU

REZIME

Sedamnaestog novembra 2001, stanovnici Kosova okrenuli su novu stranicu sopstvene istorije time što su uzeli učešća u višestranačkim izborima za institucije nove samouprave. Opšta je ocena da su izbori održani u atmosferi koja je bila bolja od one na opštinskim izborima oktobra 2000. Iako je bilo više glasača, bilo je znatno manje nasilja.

Kao i prošle godine, Albanci su uglavnom glasali za tri stranke. Za razliku od prošle godine Srbi su uzeli učešća u izborima. Da su se masovno odazvali, mogli su da dobiju više od 25 mesta od ukupno 120 poslaničkih mesta u Skupštini. Umesto toga, zbunjujuće poruke koje su upućivali njihovi lideri - neke od njih su vršile kampanju protiv učešća - uticale su na smanjenje broja srpskih glasača.

Uspostavljanje novih institucija samouprave na Kosovu posle izbora za novu Skupštinu 17. novembra 2001. predstavlja značajni istorijski momenat u posleratnom razvoju pokrajine. Nove institucije imaju ograničenu vlast i uprkos odbacivanju odgovornosti za svakodnevno rukovođenje u mnogim delovima vlade, prvobitna vlast Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara (SRSG) je nesmanjena.

Pored toga, politički značaj izabrane Skupštine leži u tome da je ona legitimna za većinsko albansko stanovništvo, bez obzira na formalna ograničenja koja se odnose na njenu nadležnost. Uspostavljanje izabrane Skupštine i vlade Kosova dovešće do nepovratne transformacije političkog krajolika pokrajine i odnosa između administracije UN i lokalnih političkih lidera.

Osnovno je da je SRSG ovlašćen da savlada bilo koji pokušaj iskoračenja van nadležnosti institucija, kao što je predviđeno Ustavnim okvirom, dokumentom kojim se određuju ovlašćenja novih tela. Posebno što institucije nemaju nikakvih ovlašćenja za bilo kakve poteze za odlučivanje pitanju krajnjeg statusa Kosova. To je u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN (UNSCR) br. 1244, kojom je uspostavljen sadašnji privremeni sistem na Kosovu.

Na taj način bi bio uzaludan bilo kakav pokušaj od strane stranaka kosovskih Albanaca da iskoriste Skupštinu da učine korak ka svom cilju za nezavisnost. Ipak, bez obzira na ograničenja, Skupština obezbeđuje nov i značajan forum iz koga će lokalni lideri, pod okriljem legitimiteta demokratskog mandata, moći da osporavaju UNMIK na način koji još uvek nije jasan.

U predizbornoj kampanji, ključno pitanje je bilo da li će Srbi uzeti učešća. SRSG se angažovao u besomučnim pregovorima sa liderima u Beogradu koji su na kraju urodili plodom tek dve nedelje pre izbora. Dok je sporazum koji je postignut omogućio da u Beogradu tvrde da su oni izvojevali ustupke, ali da UNMIK ne ugrozi odredbe rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244 ili Ustavnog okvira, on je podbunio albanske lidere baš kao i ključno angažovanje Beograda tokom ovog procesa.

Za izbore, u nekim delovima Kosova Srbi nisu izašli u velikom broju. Zastrašivanje srpskih glasača, koje je pokvarilo izbore u regionima pod kontrolom Srba severno od Ibra, samo je

istaklo potrebu da UNMIK, uz podršku KFOR-a, izađe na kraj sa organizovanim razbojništvom koje, uz podršku iz Beograda, sprečava administraciju UN da primeni slovo zakona u ovom regionu.

Zvaničnici sa Zapada uticali su na političke lidere sa Kosova da za sada ostave po strani pitanje nezavisnosti i da se usredsrede na rad novih institucija, i da na taj način pokažu da su sposobni da upravljaju pokrajinom. I zaista, preuzimanje odgovornosti za upravljanje predstavljajući izazov za kosovske lidere, koji su svoje iskustvo stekli u suprotstavljanju a ne u uspostavljanju vlasti.

Ali nije realno očekivati da će lideri kosovskih Albanaca ili glasači zaboraviti ono najvažnije pitanje, do koga im je najviše stalo. Ako Skupština pokuša da proširi svoju ulogu izvan onoga što je predviđeno Ustavnim okvirom, ili ako usvoji suprotstavljujući pristup, može se očekivati da će je SRSG držati na kratkoj uzici. U svakom slučaju, malo je verovatno da će novoizabrani zvaničnici duže trpeti sputavanje koje im nameće neizabrana međunarodna administracija. Ljutnja Albanaca zbog sporazuma UNMIK-a sa Beogradom kako bi se obezbedilo učešće Srba, povrh nestrpljenja zbog sporog napredovanja ka nezavisnosti, može da bude prethodnica zategnutijih odnosa između UNMIK-a i albanskih stranaka posle izbora.

PREPORUKE

ZA MEĐUNARODNU ZAJEDNICU

1. UNMIK bi trebalo da novim institucijama samouprave omogući što je moguće veću slobodu u upravljanju u okviru odredbi koje predviđa Ustavni okvir. Institucije bi trebalo da imaju mogućnost da uče na sopstvenim greškama i da postanu odgovornije i efikasnije.
2. Uspostavljanje ograničene autonomije u obliku samoupravnih institucija trebalo bi smatrati samo početkom procesa kojim će se uskoro preneti 'značajnija' samouprava na

izabrane institucije Kosova, kako na pokrajinskom tako i na opštinskom nivou.

3. Kako bi izbegao nepotrebno trvenje sa kosovskom većinom, UNMIK bi trebalo, kada je u pitanju predstavljanje spoljnih interesa Kosova, da se konsultuje sa izabranim lokalnim predstavnicima i da ozbiljno uzme u obzir njihove stavove.
4. KFOR bi trebalo da nastavi sa delotvornijim merama za zaštitu srpskog i romskog stanovništva, uključujući i zabrane ilegalnih kako srpskih tako i albanskih paravojnih i obaveštajnih snaga.
5. Međunarodna zajednica bi morala da preuzme kontrolu nad situacijom u Mitrovici. KFOR i policija UNMIK-a bi trebalo da preuzmu mere, i silom ako je potrebno, protiv 'čuvara mosta' i nadležnost UNMIK-a bi trebalo, uz podršku KFOR-a, da se prostire severno od reke Ibar.

ZA KOSOVSKE ALBANCE

6. Novoizabrani predstavnici trebalo bi da se usredsrede na rad novih institucija samouprave a ne na preuranjene poteze u pogledu krajnjeg statusa Kosova.
7. Ovi izabrani predstavnici trebalo bi da iniciraju osnivanje komiteta, možda u okviru nove Skupštine, koji bi razmatrao konstruktivne opcije za usmeravanje odnosa Kosova sa Beogradom, kao i pripremao predloge koji bi činili osnovu za razgovore sa Beogradom i međunarodnom zajednicom.
8. Lideri kosovskih Albanaca bi trebalo da upotrebe svoj moralni autoritet i preuzmu odgovornost za poboljšanje uslova za Srbe i Rome na Kosovu, da smanje napade i zastrašivanja kao i da omoguće povratak izbeglica.

ZA KOSOVSKE SRBE

9. Novoizabrani srpski predstavnici trebalo bi da zastupaju interese svoje zajednice putem konstruktivnog učešća u novim institucijama samouprave Kosova, i da saraduju sa UNMIK-om.
10. Lideri kosovskih Srba trebalo bi da saraduju sa UNMIK-om i KFOR-om u integraciji regiona severno od Ibra u institucionalne okvire Kosova i omogućavanju sigurnog povratka raseljenih Albanaca u njihove domove.

ZA BEOGRAD

11. Beograd bi trebalo da saraduje sa UNMIK-om i da prestane da pruža podršku opstrukciji kosovskih Srba u pogledu integracije regiona severno od Ibra u Kosovo.
12. Beograd bi trebalo da pruži podršku predstavnicima kosovskih Srba kako bi uzeli konstruktivno učešće u novim institucijama na Kosovu.

Priština/Brisel, 21. novembar 2001

IZBORI PREKRETNICE NA KOSOVU

I. UVOD

Izbori od 17. novembra za novu Skupštinu Kosova predstavljaju značajnu prekretnicu za pokrajinu. Oblik Skupštine i raspon njenih ovlašćenja predviđeni su Ustavnim okvirom oko koga su se u maju 2001. sporazumeli predstavnici Kosova i zvaničnici Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK).

Ustavnim okvirom predviđene su oblasti koje su u nadležnosti nove vlade, u formiranju posle izbora. Nijedna zajednica ni politička stranka nije u potpunosti zadovoljna ovim dokumentom. Uopšte uzev, albanski lideri više bi voleli da je veća vlast prenesena na novoizabrana tela, videvši u ovim izborima korak napred ka njihovom krajnjem cilju za nezavisnost. Nasuprot tome, srpski lideri, za koje je ovaj cilj nešto čega se treba plašiti i čemu se treba suprotstavljati, želeli su da smanje istorijski značaj novih institucija.

U skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN (UNSCR) br. 1244, kojom je uspostavljen sadašnji privremeni sistem na Kosovu,¹ Ustavni okvir ne prejudicira pitanje statusa Kosova, i uspostavljene institucije neće biti nadležne za bilo kakve korake o donošenju odluka o ovom pitanju. Tako da su, naizgled, nade i strahovanja kosovskih Albanaca i Srba u pogledu nove Skupštine bez osnova. Formalno, održavanjem izbora i osnivanjem institucija samouprave samo se primenjuju odredbe rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244, i kao posledica toga Kosovo nije ni bliže ni dalje od nezavisnosti.

Međutim, ovakvo tumačenje situacije značilo bi potpuno neshvatanje koliki je politički značaj osnivanja izabrane Skupštine, sa svom njenom legitimnošću za većinsko albansko stanovništvo, bez obzira na formalna ograničenja u pogledu njene nadležnosti.

Zbog nezadovoljavajuće bezbednosne situacije za nealbansko stanovništvo Kosova (posebno Srbe i Rome), što ima za posledicu ograničenje slobode kretanja, izbori ne bi mogli da se kvalifikuju kao, prema uobičajenim standardima za izbore sa međunarodnim posmatračima, 'slobodni i pravični'. Pre bi se moglo reći da je OEBS imao za cilj niži standard 'legitimnosti i verodostojnosti'.²

U predizbornoj kampanji, jedno od najkontroverznijih pitanja bilo je da li će kosovski Srbi uopšte uzeti učešća. Dok je Beograd najzad pozvao Srbe da glasaju samo dve nedelje pre izbora, mnogi Srbi sa Kosova suprotstavili su se ovoj odluci, a izbore je narušilo i zastrašivanje budućih glasača Srba u nekim regionima da ne izlaze na izbore. A ipak održavanje izbora, čak i pod ovim okolnostima, predstavlja važan korak u ispunjenju UNMIK-ovog mandata po rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244, posebno imajući u vidu široko rasprostranjene sumnje početkom godine oko toga da li je uopšte moguće organizovati izbore u 2001. godini.

Ovaj izveštaj proučava značaj ovih izbora za Kosovo, kao i uspostavljanje novih institucija samouprave. On razmatra kako će izbori promeniti odnos između lokalnih političkih činilaca i administracije UN. On uzima u obzir

¹ UNSCR br. 1244, usvojena 10. juna 1999. Pun tekst na www.un.org/Docs/scres/1999/99sc1244.htm.

² Zvaničnici OEBS-a za ICG.

pitanje učešća kosovskih Srba u izborima, i šta će to značiti za položaj Srba na Kosovu. On razmatra izazove sa kojima će se suočiti lokalni lideri i UNMIK tokom rada novog sistema i koje korake bi trebalo preduzeti na putu predviđenom rezolucijom Saveta bezbednosti UN br. 1244 ka rešavanju krajnjeg statusa Kosova.

II. STRUKTURE SAMOUPRAVE

A. REZOLUCIJA SAVETA BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA BR. 1244

Prilikom izrade nacrtu Ustavnog okvira, UNMIK je za polaznu tačku uzeo rezoluciju Saveta bezbednosti UN br. 1244, po kojoj je Kosovo u stvarnosti međunarodni protektorat pod upravom UNMIK-a. Rezolucijom se predviđa da UN na Kosovu 'obezbedi privremenu upravu' u kojoj Kosovo ima 'značajnu autonomiju' u okviru Savezne republike Jugoslavije (SRJ). Ona je dalje zadužena za 'uspostavljanje i nadgledanje razvoja privremenih demokratskih institucija samouprave...'³ Posle uspostavljanja uprave UNMIK-a, ovlašćenja koja su joj dodeljena po rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244 predviđaju da se proces faze radi uspostavljanja institucija samouprave i rešavanja pitanja krajnjeg statusa Kosova odvija u četiri faze, kako sledi:⁴

Prva faza - 'Organizovanje i nadgledanje razvoja privremenih institucija za demokratsku i autonomnu samoupravu do političkog sporazuma, uključujući i održavanje izbora';

Druga faza - 'Prenošenje, po uspostavljanju ovih institucija, administrativnih nadležnosti, istovremeno nadgledajući i pružajući podršku konsolidaciji lokalnih privremenih institucija na Kosovu i drugih mirovnih aktivnosti';

Treća faza - ' Unapređenje političkog procesa usmerenog ka određivanju budućeg statusa Kosova, uzimajući u obzir sporazum iz Rambujea';

Četvrta faza - ' U poslednjoj fazi, nadgledanje prenošenja vlasti sa privremenih institucija Kosova na institucije uspostavljene shodno političkom sporazumu.'

Predviđeno je da se izbori i uspostavljanje institucija samouprave odvijaju u prve dve faze. Kritično, implementacija treće i četvrte faze, koje se odnose na krajnji status Kosova, su van uticaja

³ UNSCR br. 1244, Član 10.

⁴ UNSCR br. 1244, Član 11 (c)-(f).

ovih izbora. Uprkos uveravanjima zvaničnika UNMIK-a u odnosu na ovo pitanje,⁵ lideri ove glavne etničke zajednice stalno izražavaju nadu ili strahovanje da su izbori samo korak ka uspostavljanju nezavisnog Kosova.⁶ Srbi se plaše da će nova Skupština, sa velikom većinom Albanaca, hitno tražiti nezavisnost. Stoga je argumentacija mnogih Srba bila da oni ne bi trebalo da daju legitimnost novim institucijama time što će učestvovati u izborima. Što se tiče Albanaca, oni se ponekad žale na suprotno, da se stvaranjem institucija bez konsolidacije nezavisnog Kosova, međunarodna zajednica sprema da nagovesti u izvesnoj meri povratak srpske vladavine u pokrajini.

Međutim, po odredbama rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244 sasvim je jasno da uspostavljanje institucija samouprave na Kosovu ne prejudiciraju konačnu odluku o statusu Kosova, i Skupština nema ovlašćenja da donosi odluke koje se odnose na ovu temu. Kao što je izneseno u gornjem tekstu, trećom fazom procesa za određivanje budućnosti Kosova predviđeno je da će odluka o statusu Kosova voditi računa o sporazumu u Rambujeu. On navodi želju stanovništva Kosova kao jedini činilac koga treba uzeti u obzir pri donošenju konačnog sporazuma.⁷ Tako da tvrdnje albanskih političara da svet jednostavno treba da poštuje volju većinskog naroda na Kosovu nisu potvrđene Rezolucijom UN.

B. USTAVNI OKVIR

Specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN, Hans Haekkerup, potpisao je 15. maja 2001. na javnoj ceremoniji, Ustavni okvir koji je bio plod

⁵ Na primer, u pismu beogradskim dnevnim novinama *Politika* (od 19. septembra 2001.) Direktor za javno informisanje UNMIK-a, Simon Haselock, kaže da 'bi bilo kakva diskusija o takvoj rezoluciji (o nezavisnosti) u Skupštini bila izvan njenih nadležnosti i ne bi bila verodostojna.'

⁶ Na primer, nešto pre postizanja sporazuma između UNMIK-a i Beograda u odnosu na učešće Srba u izborima, premijer Srbije, Zoran Đinđić, izjavio je da su Beogradu potrebne garancije da novoizabrana tela na Kosovu neće moći da donose odluke o promeni statusa Kosova (*VIP Daily News Report*, 1. novembar 2001.).

⁷ Privremeni sporazum za mir i samoupravu na Kosovu, Rambuje, 23. februar 1999.

dvomesečnih konsultacija.⁸ To je uključivalo zajedničku radnu grupu (JWG) koju su činili politički lideri i pravni zastupnici etničkih Albanaca, predstavnici UNMIK-a i pravnici iz štaba UN iz Njujorka. Predstavnici kosovskih Srba uzeli su učešća samo prvog i poslednjeg dana, svaki put ispostavljajući zahteve za koje se smatralo da nisu izvodljivi.

Sastavljen od predgovora i 14 poglavlja, ovaj dokument je mnogo duži nego što su međunarodni zvaničnici prvobitno nameravali ili očekivali. Njegova konačna dužina i stepen pojedinosti odražava odlučnost predstavnika Albanaca da obezbede da nove institucije imaju maksimalne nadležnosti. On odražava njihovu želju da Ustavni okvir treba da obezbedi da Kosovo bude što je moguće više nalik na nezavisnu državu. Argumentacija njegovih međunarodnih sastavljača leži u tome da ishodni dokument daje institucijama onoliko vlasti koliko je moguće prema rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244.

Naročito je bilo sporno pitanje naziva dokumenta. SRSG je u početku predložio da bi naziv mogao da bude 'legalni okvir'. Kosovski Albanci su se odmah uvredili, dokazujući da bi, pošto je Kosovo imalo svoj ustav u okviru bivšeg jugoslovenskog ustava iz 1974,⁹ sve drugo što je manje predstavljalo korak nazad. Opet, značaj ove tačke leži u želji Albanaca da imaju privid atributa državnosti.

Međunarodni predstavnici su, međutim, zauzeli stav da bi odobravanjem ustava izgledalo da se unapred presuđuje o konačnom statusu Kosova. Na kraju, usvajanje dokumenta pod nazivom 'Ustavni okvir' smatra se zadovoljavajućim kompromisom.

Predgovor potvrđuje mandat rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244, sa izmenom da se odnosi na 'značajnu samoupravu na Kosovu do konačnog sporazuma', a ne 'suštinsku' samoupravu. Dalje, on potvrđuje da 'privremene institucije samouprave na Kosovu ni na koji način neće uticati na ili smanjiti krajnju vlast koju ima SRSG u implementaciji rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 1244.' Zajedno sa širokim spektrom ovlašćenja koja su

⁸ Ustavni okvir za privremenu samoupravu, UNMIK, 15. maj 2001.

⁹ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1974, Članovi 170-171; i 245-247.

posebno rezervisana za SRSG, zaključak Nezavisne međunarodne komisije o Kosovu jeste da je Ustavnim okvirom realno obezbeđena ograničena autonomija a ne 'suštinska samouprava' za koju se u rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244 smatra da je neizbežna.¹⁰

Nove institucije nastale pod Ustavnim okvirom biće 'suštinske' u tom smislu što su njihove nadležnosti široke. SRSG, međutim, ima praktično neograničeno prvenstvo da može da ih nadglasa. Osnovno je da je Ustavni okvir, uprkos prethodnih konsultacija sa lokalnim ličnostima, UNMIK-ova uredba koja je podložna promeni ako to SRSG želi. U stvari, SRSG ostaje kao dobroćudan, 'legalni despot' (u klasičnom grčkom smislu: despot koji nije podložan kontroli). Lideri kosovskih Albanaca obrazlagali su da bi Ustavni okvir trebalo da predvidi postojanje ustavnog suda kao kontrole SRSG. UNMIK je zauzeo stav da Kosovo, do konačnog sporazuma, ne bi trebalo da ima ustav i da pošto je u međuvremenu puna zakonodavna i izvršna vlast preneti na SRSG,¹¹ u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN br. 1244, tu ne može da bude mesta ustavnom sudu.

Predstavnici kosovskih Albanaca želeli su da u Ustavni okvir uključe klauzulu kojom se uzima u obzir referendum o nezavisnosti. SRSG je, međutim, bio čvrst u nastojanju da po rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244 Ustavni okvir ne sme unapred da presuđuje na taj način o konačnom statusu. U stvari, ako se uzme u obzir redosled faza za napredak političkog procesa na Kosovu, kao što je opisano u prethodnom odeljku, izgleda da Rezolucija ukazuje na to da će konačni status biti rešen u kasnijoj fazi UNMIK-ovog mandata, posle uspostavljanja privremenih institucija. U rezoluciji Saveta bezbednosti UN br. 1244 stoji da će se sporazum u Rambujeu uzeti u obzir prilikom rešavanja konačnog statusa, i Rambujeom je predviđena 'volja naroda' kao jedan od činilaca koje treba uzeti u obzir.¹² Ipak su UN procenile da bi izričito pominjanje referenduma u Ustavnom okviru bilo preuranjeno u ovom trenutku.

¹⁰ Nezavisna međunarodna komisija o Kosovu, *Nastavak: Zašto uslovljena nezavisnost?* (septembar 2001.) Dostupan na <http://www.kosovocommission.org>

¹¹ UNMIK-ova odredba br. 1999/1 o ovlašćenju privremene uprave na Kosovu, 25. juli 1999.

¹² Sporazum iz Rambujea, Poglavlje 8, Član 1.3.

Međutim, Ustavni okvir u predgovoru ponavlja primedbu iz Rambujea o 'volji naroda' kao jednom od relevantnih činilaca koga treba uzeti u obzir kod odlučivanja o konačnom statusu Kosova.

C. INSTITUCIJE PRIVREMENE SAMOUPRAVE

Ustavni okvir uspostavlja četiri osnovne privremene institucije samouprave: Skupštinu, predsednika, vladu i sudski sistem, kao i izvestan broj drugih tela i institucija,¹³ i postavlja oblast njihove nadležnosti.

1. Skupština

Od 120 mesta u Skupštini, njih 100 je raspoređeno među strankama i koalicijama na osnovu proporcionalnog sistema, dok celo Kosovo predstavlja jednu izboru jedinicu. Pored toga, deset mesta je odvojeno za predstavnike srpske manjine i još deset za druge manjine.¹⁴ Da bi imali prava na ova odvojena mesta, stranke ili koalicije treba da se proglase predstavnicima dotične manjine. Ustavni okvir na taj način priprema teren za kosovske Srbe i druge manjine, pošto imaju prava na dodatnih deset mesta povrh onih koja su dobili od ukupno 100 mesta koja treba da se podele između stranaka. Sistem je tako nakrivljen u korist Srba i drugih manjina, koji će onda imati disproportionalni uticaj u novoj Skupštini.

Prilikom planiranja izbornog sistema, posebna pažnja se posvetila jednostavnosti,¹⁵ i zato je odlučeno da bude jedna izborna jedinica. Sve tri velike albanske partije izrazile su želju za sistem od više jedinica, sa pojedinačnim članovima Skupštine koji predstavljaju birače iz datog regiona.

Misija OEBS-a je zagovarala da, pošto ne postoje najnoviji podaci o stanovništvu, takav sistem ne bi bio izvodljiv. Takođe je odbačen i predlog za pomešani sistem na osnovu

¹³ Ustavni okvir, Član 1.5. Rad institucija predviđen je Poglavljem 9 Ustavnog okvira.

¹⁴ Druge manjinske zajednice su Romi, Aškali, Egipćani, Bošnjaci, Gorani i Turci.

¹⁵ Zvaničnik iz OEBS za izbore za ICG.

postojećih 30 opština na Kosovu, dok bi se ostatak mesta popunio na osnovu lista širom pokrajine. Kako bi izbegli odlaganje izbora, albanske stranke su prihvatile sistem za koji se OEBS zalagao.

Neki posmatrači to smatraju za prednost jer će usvojeni sistem ograničiti mogućnost postojanja regionalnih feuda. Isto tako on otežava da jedna jedina stranka bude dominantna u Skupštini, tako da će pregovori oko podele vlasti postati odlika politike na Kosovu. Zbog postojanja odvojenih mesta za manjine, matične stranke moraće da dobiju 61 mesto od ukupno 100 mesta kako bi obezbedili Skupštinsku većinu.

Druge sporne odlike izbornog sistema odnose se na postojanje zatvorene liste kandidata (što znači da glasači ne mogu promeniti redosled kandidata), kao što je predviđeno Ustavnim okvirom,¹⁶ baš kao i kvota u odnosu na pol. U skladu sa željama političkih lidera sa Kosova, na opštinskim izborima oktobra 2000. korišćene su otvorene liste kandidata, što je imalo za posledicu da su glasači mogli da prave novi redosled kandidata i na taj način realno eliminišu mnoge žene kandidate. Za izbore 17. novembra od stranaka se zahtevalo da u svaku grupu od tri kandidata posle prve dve trećine njihove liste stave ženu kandidata.

Po sistemu zatvorenih lista, pošto ne može da se pravi novi redosled i UNMIK je prihvatio da kada žena podnese ostavku u Skupštini njeno mesto zauzima druga žena, očekuje se da u Skupštini bude oko 25 od sto žena. Sve glavne stranke žalile su da sistem zatvorenih lista predstavlja gaženje njihovih demokratskih sloboda. Bilo je takođe i GUNĐANJA da im međunarodni zvaničnici, što se tiče kvote u odnosu na pol, nameću standarde koji nisu primenjeni u zapadnim demokratijama i za koje navodno Kosovo nije spremno.

Ustavni okvir opisuje Skupštinu kao 'najvišu predstavničku i zakonodavnu privremenu instituciju samouprave na Kosovu'.¹⁷ Njegove funkcije su usvajanje zakona i rezolucija, odobravanje ili odbacivanje premijera i vlade, i

osnivanje komiteta za nadzor zakonodavstva. Skupština je ovlašćena da usvaja zakone u oblasti onih nadležnosti koje su joj dodelile privremene institucije.¹⁸ I pored toga, kao što je već rečeno, Ustavnim okvirom je izričito rečeno da novi poredak ne sme da smanji prerogative SRSG pod rezolucijom Saveta bezbednosti UN br. 1244, tako da je vlast Skupštine u stvari veoma ograničena.

Rad Skupštine u praksi zavisice od nekoliko činilaca. SRSG može da se odluči da uglavnom ostavi nove institucije da upravljaju u okviru parametara postavljenih Ustavnim okvirom.¹⁹ Do sada, zvaničnici UNMIK-a su često pokazivali izrazito nepoverenje, koje se graničilo sa prezirom, u odnosu na sposobnost ili spremnost kosovskih lidera da vode svoje poslove. Posle opštinskih izbora oktobra 2000. međunarodni zvaničnici su u praksi i dalje nastavili da upravljaju na lokalnom nivou.

Da li će biti drugačije na centralnom nivou delimično zavisi od toga da li će izabrani kosovski zvaničnici pokazati kako mogu efikasno da upravljaju, i delimično od stava koji zauzme SRSG. Uprkos tvrdi Haekkerupa da će dozvoliti novim institucijama da upravljaju u oblastima za koje su nadležne, do sukoba može da dođe naročito u oblasti politike kada je u igri finansiranje od strane međunarodnih donatora. Donatori možda nisu spremni samo da posmatraju kako lokalni lideri donose odluke o trošenju njihovog novca.

Isto tako dosta će da zavisi od toga kako političke stranke koriste Skupštinu - da li će kosovski lideri pokušati da isprobaju kolike su granice nadležnosti koje su dobili Ustavnim okvirom, i da li će, i kako, pokušati da idu dalje kroz Skupštinu sa nezavisnošću. Svakako da nije realno očekivati da stranke kosovskih Albanaca obrate pažnju na molbe međunarodnih zvaničnika i ostave po strani pitanje nezavisnosti kako bi se skoncentrisali na rad novih institucija. Postojale su špekulacije da stranke mogu da

¹⁸ Ustavni okvir, Član 9.1.26-(a).

¹⁹ SRSG je izjavio na postizbornoj konferenciji za štampu 17. novembra 2001. da sve dok nove institucije rade u okviru nadležnosti predviđenih Ustavnim okvirom on će da ih pusti da tako nastave.

¹⁶ Ustavni okvir, Član 9.1.3-(d).

¹⁷ Ustavni okvir, Član 9.1.1.

proglase nezavisnost ili objave referendum o nezavisnosti u Skupštini. Ovaj potez ne može u potpunosti da se isključi. Međutim, dok je nezavisnost i dalje najveći cilj svih stranaka kosovskih Albanaca, izgleda da su stranke shvatile da bi takav izuzetno konfrontirajući gest u ovom trenutku bio kontraproduktivan.²⁰

Međutim, nije verovatno da će stranke kosovskih Albanaca pokorno učestvovati u političkoj igri prema pravilima UNMIK-a. Postojanje izabrane Skupštine sa demokratskim mandatom nepovratno će promeniti političku okruženje na Kosovu. Ma kakva bila formalna ograničenja nametnuta Ustavnim okvirom, Skupština daje novi moćni forum iz koga lideri Kosova mogu da brane svoje slučajeve. Može se očekivati još napretniji odnos sa UNMIK-om.

2. Vlada

Uloga vlade, kako je predviđeno Ustavnim okvirom, jeste da vrši izvršnu vlast i primenjuje 'Skupštinske zakone i druge zakone u okviru nadležnosti privremenih institucija samouprave'. Ona isto tako sama može da predlaže Skupštini nacrt zakona. Premijera predlaže predsednik, uz konsultacije sa političkim strankama. Postoji jedna odredba za uključivanje barem dva predstavnika manjina na mesta ministara.

Prema Ustavnom okviru, u nadležnost vlade spadaju i sledeće oblasti: ekonomska i finansijska politika; fiskalna i budžetska pitanja; trgovina i industrija; obrazovanje i kultura; nauka i tehnologija; zdravstvo; okolina; rad i socijalna politika; poljoprivreda; i turizam.²¹ Novoj vladi stajace na raspolaganju godišnji budžet od 400 miliona DM.²²

SRSJ je rezervisao značajne oblasti nadležnosti za sebe. Među njima je i ta da SRSJ može da raspusti Skupštinu ako privremene institucije 'smatraju da treba da se ponašaju na način koji nije u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN br.

1244, ili sa izvršavanjem nadležnosti SRSJ po toj rezoluciji.' On ima 'konačnu vlast da postavi političke i finansijske parametre, kao i da odobri, za zajednički budžet Kosova.' On ima konačnu nadležnost u povodu postavljanja i razrešenja sudija i tužilaca. On je odgovoran za spoljne poslove, mada bi trebalo da se konsultuje sa privremenim institucijama iz te oblasti. U njegovoj je nadležnosti upravljanje javnom, državnim i društvenom imovinom i regulisanje javnim i društvenih preduzeća.²³

U carstvu zakona i poretka, rad policije Kosova je u nadležnosti SRSJ i pod nadzorom policije UNMIK-a.²⁴ Kosovski zaštitni korpus, civilna vanredna organizacija koja je ustanovljena kao dom za bivše članove Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), a za koju bi mnogi Albanci voleli da postane prava vojska, jeste pod kontrolom i u nadležnosti SRSJ-a.²⁵ U carstvu bezbednosti i odbrane, Ustavni okvir potvrđuje mandat Kosovskih snaga pod rukovodstvom NATO-a (KFOR), sa kojima SRSJ treba usko da saraduje.²⁶

Na taj način dok Ustavni okvir prenosi nadležnosti iz širokog spektra oblasti na novoizabranu vladu, ključna vlast je rezervisana za SRSJ. U mnogim slučajevima to je jedino logično u sadašnjim okolnostima. Imajući u vidu stalno nezadovoljavajuću bezbednosnu situaciju na Kosovu i na granici sa Kosovom, i stalnu potrebu za velikim prisustvom KFOR-a, jasno je da u ovoj fazi ne bi bilo realno da se kontrola nad unutrašnjom i spoljnom bezbednošću prenese na lokalni nivo.

Uglavnom, albanski predstavnici u zajedničkoj radnoj grupi želeli su da obezbede za privremene institucije što je širi moguće spektar nadležnosti. Oni su posebno hteli da uključe nadležnost za spoljne poslove. To da SRSJ, neizabrani međunarodni zvaničnik, predstavlja Kosovo u inostranstvu je stalni izvor sumnje među kosovskim Albancima, da on sigurno neće zastupati njihove interese kako bi oni želeli. Međutim, odbacivanje koncepta ministarstva spoljnih poslova u vladi nije bilo iznenađujuće, imajući u vidu da još nije doneta odluka o statusu Kosova.

²⁰ SRSJ je rekao na konferenciji za štampu 19. novembra 2001., u odgovoru na pitanje kako će sprečiti skupštinu da učini korak za nezavisnosti, da 'to nikada neće doći na dnevni red'.

²¹ Ustavni okvir, Član 5.1.

²² Generalni sekretar UN, Kofi Annan, 'Kosovo: naša do sada najambicioznija mirovna operacija', *Focus Kosovo*, oktobar 2001.

²³ Ustavni okvir, Član 8.1.

²⁴ Ustavni okvir, Poglavlje 6.

²⁵ Ustavni okvir, Član 8.1-(k).

²⁶ Ustavni okvir, Poglavlje 13 i član 8.2.

3. Predsednik

Određba o predsedniku Kosova bila je od ključne simbolične važnosti za kosovske Albance, mada su se njoj suprotstavljali međunarodni predstavnici u zajedničkoj radnoj grupi i zajednica kosovskih Srba. Potreba za vođom, čak iako je mesto uglavnom simbolično, bilo je isto tako važno kosovskim Albancima. Predsednik se posmatra kao budući šef države, što potvrđuje težnje Albanaca ka državnosti.

Uloga predsednika je zaista u većoj meri simbolična. Prema Ustavnom okviru, predsednik 'predstavlja jedinstvo naroda i garantuje demokratsko funkcionisanje privremenih institucija samouprave.'²⁷ Predsednik se indirektno bira od strane Skupštine i, uz konsultacije sa političkim strankama, predlaže premijera.

Predsednik ima obaveze u spoljnim poslovima, u saradnji sa SRSG-²⁸om. Na taj način, mada to može da bude samo sitnica u odnosu na nade kosovskih Albanaca za ministarstvom spoljnih poslova, nadležnost za spoljne poslove leži kod SRSG-a a predsednik ima u stvari ceremonijalnu ulogu. Pored toga, kao i u slučaju Skupštine, institucija predsednika dobija legitimnost za većinsko albansko stanovništvo na Kosovu što ima veću težinu od ograničene uloge koja joj je dodeljena Ustavnim okvirom. Dok predsednik ne mora da ima formalnu vlast da predstavlja Kosovo u inostranstvu, nesumnjivo je da će kosovski Albanci očekivati da ih na međunarodnoj pozornici predstavljaju njihovi legitimni predstavnici i predsednik, na taj način, može da dobije na većem značaju od onoga koji je predviđen Ustavnim okvirom.

III. STRANKE KOSOVSKIH ALBANACA

Iako je Centralna izborna komisija OEBS-a potvrdila ukupno 26 političkih entiteta (stranaka, koalicija i građanskih inicijativa) kampanjom za albanske glasove dominirale su tri grupe: Demokratski savez Kosova (DSK), Demokratska partija Kosova (DPK) i Alijansa za budućnost Kosova (ABK). Ove tri grupe su bile dominantne prilikom opštinskih izbora oktobra 2000, a biće dominantne i u novoj Skupštini. Srbi sa Kosova koji su bojkotovali opštinske izbore biće značajno predstavljeni u novoj Skupštini putem njihove jedine, zajedničke koalicije 'Povratak'.

Prema delimičnim rezultatima koje je objavio OEBS 19. novembra 2001, DSK je osvojila oko 46,3 od sto glasova, DSK 25,5 od sto a ABK 7,8 od sto. Jedinstvena lista Srba osvojila je oko 11 od sto. Iako je ovaj rezultat samo delimičan, šef misije OEBS-a, Daan Everts, procenio je da će se glasovi grubo pretočiti u broj mesta i to iznad četrdeset za DSK, iznad dvadeset za DPK i nešto ispod deset za ABK. Očekuje se da će lista Srba dobiti nešto više od deset mesta, plus drugih deset koja su zagantovana, izdvojena mesta za srpsku manjinu.²⁹ Neke manje partije mogu, pri konačnoj raspodeli mesta, imati prava na mesto u Skupštini, dok će se deset izdvojenih mesta podeliti između ne-srpskih manjina.

Ocenjuje se da je sprovođenje izbora uglavnom bilo uspešno, i što se tiče efikasnosti predstavljalo je značajno poboljšanje u odnosu na lokalne izbore od oktobra 2000. Iako je zapazila neke prekršaje, Izborna posmatračka misija koju je predvodio Evropski savet, dala je uglavnom pozitivnu preliminarnu izjavu. Primećuje se da je, iako je došlo do nekih incidenata, nasilja bilo mnogo manje no prošle godine.³⁰

Jedna rezervisanost posmatrača izbora odnosila se na relativno nizak izlazak od oko 64 od sto, što je dosta manje od 78 od sto na lokalnim izborima. Everts je, međutim, istakao da pad u

²⁷ Ustavni okvir, Član 9.2.1.

²⁸ Ustavni okvir, Član 9.2.4.-(a)

²⁹ Konferencija za štampu posle izbora, 19. novembar 2001.

³⁰ Preliminarni izveštaj Međunarodne posmatračke izborne misije, 18. novembar, 2001.

procentima delimično odražava činjenicu da su se ovoga puta registrovali i glasači koji nisu registrovani za lokalne izbore, uključujući Srbe, i da je apsolutan broj glasača u stvari viši.³¹

Činjenica da kampanja nije uspela da pobudi toliko oduševljenja kao kampanja za opštinske izbore oktobra 2000, možda delimično oslikava teškoću prepoznavanja razlika između partija po ključnim pitanjima. Iako tri glavne partije potvrđuju svoju privrženost zdravoj, demokratskoj vladi, vladavini prava, tržišnoj ekonomiji i tako dalje, u vidu činjenice da nijedna od njih nema nikakve dokaze o sposobnosti vladanja, ne postoji osnova po kojoj bi se mogle procenjivati njihove tvrdnje. U pogledu ključnog pitanja o budućem statusu Kosova, sve su privržene nezavisnosti. Sklonosti izbornog tela se u znatnom stepenu zasnivaju na navikama ili regionalnim faktorima, u kombinaciji sa ličnostima vođa partija.

A. DEMOKRATSKI SAVEZ KOSOVA (DSK)

Izborni rezultat predstavljao je gorko razočarenje za DSK, koji je osvojio 58 od sto glasova na lokalnim izborima oktobra 2000. i očekivalo se da prođe mnogo bolje no ranije na ovim izborima. Iako je pad na 46,3 od sto nešto manje dramatičan ako se uzme u obzir činjenica da su i mnogi Srbi takođe učestvovali na izborima i time povećali ukupan izlazak na izbore, ostaje činjenica da je podrška za DSK opala u poređenju sa drugim glavnim albanskim partijama. DSK ipak ostaje najveća partija.

DSK, sa svojim vođom, Ibrahimom Rugovom, izvlači najveći deo svoje snage iz svog rada u okviru političkog pokreta koji je predvodio kampanju pasivnog otpora srpskoj upravi tokom 1990. DSK je uspostavio paralelni sistem škola, medicinskih ustanova i drugih službi koje su učvršćivale ovaj otpor. On je bio nepokolebljiv u svojoj podršci nezavisnosti, dok je istovremeno održavao uglavnom kooperativan stav prema međunarodnim vlastima. DSK stoga zauzima ugledno mesto na političkoj sceni, i veći deo njegove podrške potiče iz inercije njegovih

podržavalaca no pozitivnog pretpostavljanja. Partija ima snažnu mrežu biroa širom Kosova.

Mnogi su smatrali da su stranka i njen vođa politički mrtvi posle NATO kampanje bombardovanja 1999. godine. U toku kampanje Rugova je snimljen na televiziji u društvu bivšeg jugoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića u Beogradu, i neki su ga optužili da je pomiritelj. Posle kampanje OVK je brzo ispunila vakuum koji su stavile srpske snage koje su odlazile, a Rugova je ostao u inostranstvu još nekoliko nedelja. Međutim, samo manjina kosovskih Albanaca je aktivno učestvovala u OVK. Lojalnost DSK i Rugovi je ponovo oživela zbog raširenog ogorčenja zbog zapažene arogancije OVK u nastojanju da preuzme sve uzde političke i ekonomske moći u haosu pre no što se UNMIK sredio. Veliki učinak DSK tokom oktobarskih izbora 2000. godine ponovo je utvrdio kao dominantnu političku snagu na Kosovu.

Smatra se da je DSK zaspala na lovorikama i gubitak podrške tokom ovih izbora nije predstavljao iznenađenje. On na mnogo načina predstavlja pasivno prisustvo u politici Kosova, a mnogi, uključujući i one u partiji, optuživali su vođstvo za apatičnost pred izazovima u suočavanju sa novim DPK i ABK. Kritikama Rugovinog vođstva pridružio se i bivši premijer u izgnanstvu Bujar Bukoshi.³² Ovi kritičari strahuju da je Rugova izdvojen i da je izgubio kontakt sa izbornim telom. Iako je Bukoši frustriran zbog učinka svoje partije, on još uvek pretpostavlja DSK njegovim rivalima, i smatra je relativno tolerantnom, strankom široke osnove, i neumrljanom nasiljem za razliku od drugih stranaka.³³ Neki posmatrači bliski stranci predviđaju da će doći do rascepa posle izbora. U ovom slučaju verovatno da će Bukoši imati rukovodeću ulogu u jednoj od frakcija koje će se pojaviti.

Govori koje su držali vođe DSK tokom kampanje naglašavali su učinak partije kao dugog borca za nezavisnost. Rugova i dalje lobira evropskim prestonicama u nadi da će

³¹ Konferencija za štampu posle izbora, 19. novembar, 2001.

³² OEBS, *Osnovni izveštaj: Krajolik političkih partija - politički entiteti u utakmici tokom sveobuhvatnih izbora na Kosovu 2001*, 5. okt.2001.

³³ Bukoshi za ICG, oktobar 2001.

obezbediti međunarodnu podršku za priznavanje nezavisnosti Kosova. Na mitingu u Klini, Rugova je izneo suštinski stav partije: 'Kao što znate, mi smo objavili nezavisnost 1991. godine i izgrađivali smo našu državu tokom više od deset godina. Stoga tražimo zvanično priznavanje nezavisnosti Kosova od strane Sjedinjenih država, EU i međunarodne zajednice.'³⁴

Odmah posle izbora Rugova je ponovio zahtev za nezavisnošću.³⁵ Iako je ovo izazvalo brzo odbijanje od zvaničnika sa Zapada, ponavljanje glavnih aspiracija Albanaca nije iznenađujuće. Od najvećeg značaja jeste kako će Rugova ići u praksi ka ovom cilju. Kako je na to ukazala primedba tokom kampanje koja je gore navedena, DSK zauzima stav da je Kosovo već jasno iznelo svoju odluku da bude nezavisno, navodeći da bi bilo kakva nova deklaracija malo šta tome dodala. Težište je, kako to vide mnogi vodeći zvaničnici DSK, da se stekne međunarodno priznanje.³⁶ Čak i kada ne bi došlo do neko ranog pokušaja da se ovo pitanje pokrene u Skupštini, od Rugove koji očekuje da bude novi predsednik Kosova, može se očekivati da će se pre svega posvetiti pokušavanjima da zadobije diplomatsku podršku za nezavisnost Kosova.

U kampanji za izbore iz oktobra 2000. godine, visoka učestalost napada i pritisaka na zvaničnike DSK možda je pridobila posebne simpatije za partiju. U kampanji za izbore novembra 2001, atmosfera je bila znatno mirnija, sa daleko manje nasilnih incidenata.³⁷ *Bota Sot*, pro-DSK list, izveštavao je o brojnim incidentima protiv zvaničnika DSK, i prikazivao ih kao dokaz o širokoj kampanji nasilja i pritisaka.³⁸ Druge političke stranke optuživale su

³⁴ *Bota Sot*, 6. novembar 2001.

³⁵ Reuters, 18. novembar, 2001.

³⁶ ICG intervjui sa starijim predstavnicima DSK. Jedan DSK izvor istakao je da nije svako u stranci u saglasnosti sa ovako opreznim pristupom.

³⁷ Na konferenciji za štampu od 12. novembra 2001, portparol UNMIK-a, Suzan Manuel je opisala da se izborna kampanja 'odvija sa veoma malim brojem incidenata'.

³⁸ U primere spada izveštaj o napadu ručnom bombom na predsednika skupštine optine u Obiliću (*Bota Sot*, 4. novembar 2001); napad bombom na kuću člana DSK iz Đakove (*Bota Sot*, 6. novembar 2001).

DSK i *Bota Sot* da stalno dodeljuju DSK ulogu nevine žrtve, i da izvlače maksimalnu korist iz svakog čina koji bi se mogao predstaviti kao napad na partiju.³⁹

Na dan 19. oktobra 2001, došlo je do pucnjave iz kola u pokretu u Skenderaju/Srbica. Jedna od dve žrtve u ovom incidentu bio je novinar *Bota Sot*. Rugova je tvrdio da je incident političke prirode i da je bio usmeren ka DSK. KFOR je, međutim, izjavio da ubistva nisu bila politički motivisana, već posledica ne-političkog spora.⁴⁰ Bez obzira da li je ovo bio politički zločin ili ne, DSK je zgrabio mogućnost da ponovo demonstrira da je žrtva političkog nasilja. DPK je odbio napad ali je takođe kritikovao DSK zbog manipulisanja ovim incidentom radi političke koristi. Nasilni incidenti su se ipak dešavali, a ABK je kažnjen od strane potkomisije za Izborne pritužbe i molbe zbog ponavljanih pretnji i fizičkog nasilja jednog ABK člana protiv pristalica DSK u Dečanima.⁴¹

B. DEMOKRATSKA PARTIJA KOSOVA (DPK)

DPK je i dalje druga partija po snazi i suzila je razliku između nje i DSK. Iako je njen udeo u celokupnim glasovima i dalje sličan, imajući u vidu da su se ovog puta Srbi pojavili na glasanju, deo albanskih glasova za DPK se povećao. DPK vodi Hašim Tači, koji je zastupao OVK na

³⁹ *Bota Sot* je kritikovan zbog velike pro-DSK pristrasnosti. 31. oktobra 2001. godine list je kažnjen od strane potkomisije za izborne žalbe i molbe zbog ove pristrasnosti (OEBS nedeljna analiza praćenja medija na čitavom Kosovu i to štampanih medija: Izborna kampanje, Peta nedelja, 31 oktobar - 6. novembar 2001). *Bota Sot* je takođe pokušao da prikaže da Policijska služba Kosova aktivno favorizuje DPK. U jednom takvom slučaju policija UNMIK-a je osudila 'klevetničko lažno predstavljanje činjenica od strane *Bota Sot*' (konferencija za štampu, 12. novembar 2001). *Bota Sot* je po drugi put kažnjen 16. novembra 2001, zbog objavljivanja slike predsedničkog kandidata DPK Flore Brovine navodno ali 'bez dokaza, potvrde ili prava na odgovor', u društvu funkcionera srpske tajne policije (OEBS, bilten za štampu, 16. novembar 2001). Pro-DPK list *Epoka E Re* je takođe bio kažnjen zbog svog pristrasnog izveštavanja (OEBS bilten za štampu, 12. novembar, 2001).

⁴⁰ OEBS, nedeljni izveštaj br. 43/2001, 17-23 oktobar, *VIP Daily News Report*, 24. oktobar 2001.

⁴¹ OEBS, bilten za štampu, 12. novembar 2001.

pregovorima u Rambujeu 1999. godine. Stranka, koja je osnovana septembra 1999, smatrala se političkim naslednikom OVK. Pod ogrtačem OVK jedno vreme je izgledalo da će sa prestižom što su vodili oslobodilački rat protiv Srbije, Tači i DPK naslediti i političku vlast na Kosovu. Sa povlačenjem srpskih snaga, bivši borci OVK, od kojih nisu bili svi i Tačijevi saveznici, u početku su uleteli u prazan prostor i preuzeli 26 opština sa albanskom većinom i formirali privremenu vlast. Naimenovani su novi upravnici u skoro svim društvenim preduzećima.

Ono što je izgledalo u početku da predstavlja veću pobedu postalo je, međutim, opterećenje koje je doprinelo izbornom porazu. Samo u malom broju slučajeva uglavnom mladi bivši borci OVK su imali potrebno iskustvo da rukovode opštinama i preduzećima. Iskusniji ljudi koji nisu bili pridruženi pokretu su ili sklonjeni u stranu ili izbačeni. Preuzimanje od strane OVK se u velikoj meri smatralo za uzurpaciju. Posle toga su DPK i Tači u velikoj meri smatrani odgovornim za kaos, korupciju i kriminal neposredno posle rata. Rugovina DSK, koja je mirno sa strane čekala tokom 1999. i početkom 2000. godine, imala je koristi zbog nezadovoljstva sa DPK. Rezultati oktobarskih opštinskih izbora iz 2000. predstavljali su veliko razočarenje za DPK, iako je veći deo međunarodne zajednice jedva skrivao olakšanje što je potučena stranka koju su povezivali sa ekstremizmom, organizovanim kriminalom i nasiljem. DPK je zadobio najveću podršku uglavnom u Tačijevom uporištu u regionu Drenice, zapadno od Prištine.

Partija je od tada nastojala da poboljša svoju sliku, da se ponovo predstavi kao odgovorna stranka kojoj se može poveriti politička moć. U ovom cilju regrutovana je Flora Brovina, aktivista za ljudska prava, bivši politički zatvorenik u Srbiji, pedijatar, pesnik i predsednica Albanskog ženskog saveza Kosova, za predsedničkog kandidata DPK. Brovina se pokazala efikasnim političkim promoterom. Partija je takođe izgradila svoju organizaciju i u okviru pokrajine, u nadi da će tako povećati podršku i izvan njenih jezgrovinih oblasti. Imajući u vidu povećanje broja albanskih

glasova, DPK ima izvesnog razloga za zadovoljstvo.

Sa davanjem svoje umerenije slike, DPK je nastojala da se prikaže kao stranka kojoj se može najviše verovati da će postići nezavisnost. Od tri glavne albanske partije na Kosovu, DPK je najotvorenije kritikovala Ustavni okvir. Tači je tvrdio da se njime prepušta stvarno donošenje odluka SRS-u. On je izjavio da 'ovaj dokumenat za jemstvo uzima cilj naroda Kosova, a to je politička nezavisnost.'⁴²

DPK je, ipak, prihvatio političku stvarnost i namerava da sarađuje prema Okviru onakvom kakav je sada. Ova spremnost da se uklopi u prostor koji se daje kosovskim političkim partijama se ne može, međutim, uzeti zdravo za gotovo. Ukoliko vođstvo partije počne da veruje da međunarodna zajednica preuzima neke korake, na primer u odnosima UNMIK-a sa Beogradom, kojima se zapostavljaju interesi kosovskih Albanaca, kao što ih oni sami definišu, kooperativni pristup PDK-a možda neće dugo trajati.

C. ALIJANSA ZA BUDUĆNOST KOSOVA (ABK)

Najmlađa od tri glavne političke grupe, ABK osnovana je maja 2000. godine, kao alijansa šest partija (kasnije smanjenih na četiri) pod rukovodstvom Ramuša Haradinaja. Haradinaj je bio istaknuti komandant OVK, a njegova slika kao ratnog heroja daje mu veliki kredibilitet kod mnogih Albanaca, posebno u oblasti Dukadžije gde je služio u toku sukoba. Pojavljivanje ABK je delovalo kao izazov i za DSK i DPK, a ABK je dobila nekih 8 od sto glasova u opštinskim izborima oktobra 2000. Njen izazov za DPK nalazi se u činjenici da DPK više ne predstavlja jedinu partiju naslednicu OVK kojoj se može verovati. Ipak, kao i DPK, ABK se nadala da će preuzeti pristalice od strane manje dinamične i sve uznemirenije DSK. Njen učinak tokom izbora za Skupštinu bio je ispod očekivanja. Međutim, isto kao i u slučaju DPK, iako je njen udeo u sveukupnim glasovima i dalje ostao skoro

⁴² Navedeno u biltenu za štampu UNMIK-a, 15. maj 2001.

isti, njen udeo u albanskim glasovima se uvećao. Stoga opšti utisak je da su i ABK, kao i DPK, ostvarili korist na račun DSK.

Od svih glavnih partija ABK je vodila možda najklizaviju izbornu kampanju. Pod svojim sloganom 'Ni levo, ni desno, već pravo', ona je nastojala da se predstavi kao partija centra, pragmatičnija od svakog od njenih rivala. ABK deli beskompromisni stav sa druge dve partije u pogledu nezavisnosti. Haradinaj je, međutim, negovao kooperativniji odnos sa UNMIK-om. Partija je nastojala da se diferencira od svojih rivala time što je tvrdila da predstavlja radnu i efikasnu vladu. Na primer, na mitingu u Klini, Haradinaj je izjavio da 'Ako se vas iko pita zašto mislite da je ABK najbolja, tražim od vas da ne kažete da je to stoga jer smo patriote jer smo svi mi patriote i svi mi volimo Kosovo. Recite da ABK radi više od drugih partija, da se članovi ABK bude ranije od članova drugih partija i da će učiniti više za vas no drugi. Ja mogu reći da ja lično radim više od Tačija i Rugove'.⁴³

U nastojanju da poveća svoju privlačnost, ABK je regrutovala veoma uvaženog bivšeg komunističkog rukovodioca sa Kosova, Mahmuta Bakalija. Kao i predsednički kandidat DPK, Brovina, Bakali je insistirao da iako se nalazi na listi kandidata ABK, da ostaje i dalje nezavistan i da nije član partije. Bakali smatra da izborna telo sazreva i da ABK može da reaguje putem isticanja praktičnih pitanja umesto neblagovremenog postavljanja pitanja nezavisnosti.⁴⁴

U stavu međunarodne zajednice prema Haradinaju i ABK postoji izvesno dvoumljenje. Postoji poštovanje profesionalnog pristupa i efikasne organizacije partije, kao i Haradinajeve energije, kao i poštovanje umerenog, pragmatičnog i kooperativnog stava partije. S druge strane, postavljaju se pitanja o njegovim vezama sa navodnim kriminalnim i ekstremističkim elementima. Kao i Tači i DPK, Haradinaj se prilagodio promenjenim okolnostima, priznavajući da vođe sa Kosova moraju dokazati da mogu da vode upravu, da unapređuju vladavinu prava, poštuju manjine,

itd. Imajući u vidu njegovu prošlost od njega se, međutim, očekuje da se dokaže.

D. MOGUĆE KOMBINACIJE

Skupština će održati svoje prvo zasedanje tek kada se potvrde konačni rezultati izbora. Tek onda će se potvrditi tačna raspodela mesta. Imajući u vidu da nijedna partija neće imati apsolutnu većinu u Skupštini, partije će morati da naprave neku vrstu sporazuma. Sa mnogih mesta upućivani su pozivi da se razmimoilaženja ostave po strani i da se formira široka koaliciona vlada. ABK je stalno upućivala pozive za ovakav široki front, koji bi takođe uključio i predstavnike manjinskih partija. Bakali podvlači značaj predstavljanja međunarodnoj zajednici zajedničkog, ujedinjenog fronta koji bi predstavljao političke težnje kosovskih Albanaca. Bukoši takođe izražava svoju nadu da će političke vođe pokazati 'političku hrabrost potrebnu za formiranje zajedničkog fronta'.⁴⁵

Tači je takođe naznačio da je DPK zainteresovana da formira široku koalicionu vladu.⁴⁶ Neposredno posle izbora, glavno pitanje se odnosilo na stav DSK, koji se borio da izađe na kraj sa svojim razočarenjem zbog rezultata.⁴⁷ Rugova je izjavio, dosta eliptično, da rezultat znači da će 'biti dosta teško stvoriti efikasne institucije', ali da će učiniti sve što mogu 'da unaprede proces'.⁴⁸ Izgleda, međutim, da su opcije DSK ograničene. Uprkos ranijih sugestija da će pokušati da pronade podršku među nersrpskim manjinskim partijama, delimični rezultat ukazuje da i ovo još uvek neće biti dovoljno za većinu. Stoga bi izgledalo da bi neki oblik koalicije predstavljao najverovatniji ishod, iako je mogućnost pojave tenzija u bilo kojoj takvoj vladi visoka.

Teoretski, predstavnici Srba i drugih manjina mogli bi imati ključnu ulogu prilikom odlučivanja o predsedniku i premijeru. Skupština će izabrati predsednika Kosova tajnim

⁴³ *Koha Ditore*, 6. novembar 2001.

⁴⁴ Razgovor sa ICG.

⁴⁵ Bukoši za ICG.

⁴⁶ *Associated Press*, 19. novembar 2001.

⁴⁷ Viši funkcioner DSK izjavio je ICG-u da je bio ubeđen da će pravi glasovi za DSK biti mnogo veći.

⁴⁸ *Associated Press*, 19. novembar 2001.

glasanjem, a predsednik će tada naimenovati premijera i vladu koju će Skupština potvrditi ili odbaciti. Mogućnosti, međutim, da srpski predstavnici mogu imati ovakav uticaj može biti dovoljan da usmeri mišljenje albanskih partija da međusobno postignu neki sporazum.

Kao što je bilo reči, malo je onoga po čemu bi se suštinski razlikovale glavne albanske partije. Sve priznaju da je potrebno da pokažu sposobnost za efikasno vladanje. Sve shvataju da je potrebno strpljenje za pristup ostvarenju njihovog konačnog cilja o nezavisnosti. A nijedna verovatno neće pokazati neiscrpano strpljenje ukoliko ne vidi da se međunarodna zajednica i dalje kreće u pravcu u kome oni žele da idu. Stoga se malo šta može reći u ovom trenutku o mogućim razlikama u pristupu posle izbora.

Stranke će se bar u početku verovatno koncentrisati na to da obezbede funkcionisanje novih institucija, ali pre ili kasnije od njih se može očekivati da će početi da iskušavaju ograničenja postavljena pred nove institucije. Iznad svega one će gledati kako se UNMIK ponaša u svom odnosu u pvoju prema Beogradu. Već postoji prilična sumnja u međunarodne namere, a ako ta sumnja bude podgrevana postupcima UNMIK-a, tada će vođe kosovskih Albanaca verovatno zaoštriti svoje odnose sa međunarodnom administracijom. U tom trenutku, nijedan od vođa Albanaca ne bi želeo da se pokaže inertnim u odbrani nacionalnog interesa.

IV. UČEŠĆE SRBA

Između spornih pitanja u izbornoj kampanji, najveći deo političke energije od strane međunarodne zajednice bio je posvećen pitanju da li će kosovski Srbi uzeti učešća. Ovo je odražavalo raširenu pretpostavku u zapadnim prestonicama da bi ne-učešće Srba predstavljalo značajan neuspeh u naporima UNMIK-a da izgradi multietničko društvo na Kosovu.

Beograd je oduvek imao ključnu ulogu pri odlučivanju da li bi kosovski Srbi trebalo da učestvuju, i zbog toga su se napori međunarodne zajednice usmerili na zadobijanje odobrenja Beograda. Dok je Beograd oklevao, međunarodni napori da dođe do sporazuma postajali su sve očajničkiji.

Preokupiranost Zapada da obezbedi učešće Srba bila je i nepotrebna i kontra-produktivna. Iako je učešće bilo veoma poželjno, jedini ljudi koji bi verovatno trpeli zbog odbijanja bili bi sami kosovski Srbi. Utisak da bi ne-učešće Srba predstavljalo veći neuspeh za UNMIK bio je pogrešan. Kada su učinili svaki napor da ubede Srbe da učestvuju, proces uspostavljanja novih institucija i put ka rešavanju konačnog statusa Kosova odvijao bi se nezavisno od toga da li su oni učestvovali ili ne. Kako se desilo, očajnički napori da se obezbedi odobrenje iz Beograda samo je stvorilo nove probleme za UNMIK u odnosu na albanske vođe na Kosovu, koji su žestoko osporavali značaj koji se pripisivao ulozi Beograda u poslovima Kosova.

A. PROBLEMI

Vođe Srba su iznele nekoliko razloga zašto smatraju da ne postoje uslovi za učešće Srba. Tačni zahtevi su varirali, odražavajući teškoću koju je vladajuća koalicija u Beogradu imala u nalaženju zajedničkog stava. Ključni zahtevi su dosledno uključivali poboljšanje bezbednosti za Srbe, povratak srpskih izbeglica, slobodu kretanja po Kosovu, i rešavanje slučajeva nestalih Srba.

Bezbedonosna situacija za Srbe i Rome na Kosovu je, zaista, i dalje veoma nezadovoljavajuća. Po proceni 170.000 Srba sa Kosova našlo je sklonište u Srbiji i Crnoj Gori posle povlačenja jugoslovenskih snaga bezbednosti 1999.godine.* Zbog nasilja i ugrožavanja sa kojima su mnogi suočeni zbog osvetoljubivih Albanaca, ljutih zbog decenije zlostavljanja, opresije i najzad pokušaja genocida, Srbi koji su ostali na Kosovu uglavnom su u enklavama pod strogom zaštitom KFOR-a, ili u delu pod kontrolom Srba severno od reke Ibar.

Javili su se skromni znaci da položaj Srba na Kosovu postaje bezbedniji, zahvaljujući uglavnom protoku vremena. Nastavljanje incidenata nasilja i ugrožavanja Srba tokom 2001. godine ipak ukazuje da je Kosovo i dalje veoma nesigurno mesto za Srbe. Napad bombom februara 2001. na Niš ekspres, autobus kojim su se prevozili kosovski Srbi u Srbiju kada je ubijeno jedanaest ljudi, potresao je puzdanje kosovskih Srba.⁵⁰ Povećana bezbednost je možda sprečila dalje zločine. Nekoliko međuetničkih incidenata se, međutim, desilo tokom jula 2001, uključujući kamenovanje autobusa sa kosovskim Albancima na prolasku kroz Gračanicu i kamenovanje autobusa iz Niša u južnoj Srbiji nedelju dana kasnije. Januara i februara meseca 2001. godine otišla su poslednja dva Srbina stanovnika u gradu Podujevo, oba starije žene koje su živele tokom protekle dve godine uz stalnu zaštitu KFOR-a izložene stalnom ugrožavanju, a njihov odlazak je bio praćen 'ružnim scenama ismevanja i verbalnog zlostavljanja'.⁵¹

Iako je očigledno da nema uslova za bezbednost i slobodu kretanja, isto je tačno i za povratak izbeglica. Jedan značajan povratak organizovan avgusta 2001, sastojao se od 83 Srba u selo Osojane na severo-zapadu Kosova. Nema sumnje da bi povratnici bilo izloženi ozbiljnoj opasnosti da nije bilo zaštite trupa KFOR-a. Veći broj humanitarnih radnika izražavao je ozbiljne sumnje u projekat, ukazujući da se

UNMIK kocka sa životima Srba radi jednog gesta o povratku.

Iako su albanske vođe osudile postupke nasilja protiv Srba i izrazile podršku za njihov povratak, antisrpsko neprijateljstvo je često veoma snažno. Kod međunarodnih funkcionera prošireno je shvatanje da je osuđivanje dato u pola srca i da su albanske vođe uglavnom propustile da jače iskoriste svoj moralni autoritet za suprotstavljanje napadima i ugrožavanju Srba. Postojali su i časni izuzeci,⁵² ali kontakti ICG-a su potvrdili tendenciju albanskih vođa da odgovornost za bezbednost Srba prepuštaju UNMIK-u i samim Srbima, izbegavajući vlastitu odgovornost.⁵³

Pored uslova za Srbe na Kosovu, Beograd je zahtevao garancije da nova skupština neće biti u stanju da preduzme bilo koje koraka ka nezavisnosti, i da se neće menjati status Kosova.⁵⁴ U stvari, kao što je već opisano, Ustavni okvir isključuje da skupština preduzme bilo kakvu takvu inicijativu. Rukovodioci iz Beograda su možda tražili garanciju da Kosovo nikada neće biti u potpunosti nezavisno, ali SRSG se nije mogao složiti sa ovim jer da je to učinio ovo bi bilo suprotno rezoluciji UN 1244, u kojoj je pitanje konačnog statusa ostalo otvoreno. Slično tome bili su nerealni zahtevi iz Beograda za povratak jednog dela jugoslovenske vojske i policijskih jedinica na Kosovo. Iako je ovo u skladu sa rezolucijom UN 1244, ovakav korak bi delovao isuviše destabilizujuće da bi ga međunarodna zajednica mogla uzeti u obzir.

Jedan od ciljeva jugoslovenskih vlasti možda je bio da se traži saglasnost o nekoj vrsti formalizovane strukture unutar koje bi Beograd imao udela u rukovođenju Kosovom, potvrđujući

* Informacija UNHCR-a.

⁵⁰ Procena situacije etničkih manjina na Kosovu, Mart-Avgust 2001, UNHCR/OEBS, s. 22.

⁵¹ ibid, s. 23.

⁵² Na primer, poziv predsedničkog kandidata Flore Brovine Srbima da prevaziđu svoj razumljivi strah i da joj se pridruže u 'igri demokratije' (New York Times, 31. oktobar 2001).

⁵³ Bez ikakvog opravdanja za neadekvatne uslove za povratak Srba na Kosovo, trebalo bi primetiti da ni Albanci raseljeni iz prostora pod kontrolom Srba severno od reke Ibar nisu bili u stanju da se vrate kućama. Zagovaranje Beograda o pravima srpskih izbeglica izgleda da predstavlja nastavak Miloševićeve prakse da manipuliše pitanjima izbeglica a ne iskrenu zabrinutost.

⁵⁴ Na primer, izjava srpskog premijera Zorana Đinđića objavljena u *VIP Daily News Report*, 1. novembra 2001.

tako na praktičan način dalji suverenitet SRJ nad Kosovom.⁵⁵ Šef Koordinacionog centra SRJ za Kosovo, Nebojša Čović je predložio tokom svoje posete Ujedinjenim nacijama u Njujorku septembra 2001. godine da bi odnosi između Beograda i UNMIK-a trebalo da budu institucionalizovani.⁵⁶ Što Beograd nije ranije institucionalizovao veze sa UNMIK-om odražava se u nekooperativnom stavu lidera SRJ prema UN na Kosovu. Međutim, uz nagovor Čovića, Beograd je možda odlučio da bi se uspostavljanjem neke institucionalne veze sa UNMIK-om mogla stvoriti prilika za povećanje uticaja Beograda u pokrajini. Kao što se dalje navodi, sporazum zaključen između Beograda i UNMIK-a o učešću Srba na izborima lideri kosovskih Albanaca sagledavaju bar kao ostvarenje jedne takve institucione veze. Beograd bi možda takođe mogao zahtevati da UNMIK i KFOR potpišu sporazume o statusu misije i statusu vojnih snaga sa Jugoslavijom, formalno zemljom domaćinom.⁵⁷

B. BEOGRAD I KOSOVO

Za mnoge političare u Beogradu zahtev za različitim garancijama da bi obezbedili učešće Srba na kosovskim izborima možda je bio nešto malo više od dimne zavese kojom bi se prikrla njihova nesposobnost da se suoče sa gubitkom Kosova. Iako mnoge vodeće srpske ličnosti privatno priznaju da je Kosovo izgubljeno, osetljivost ovog pitanja kod šire javnosti je takva da bi oni samo mogli da budu na političkom gubitku ako bi konstruktivno saradivali sa UNMIK-om.

U korenu duge agonije lidera iz Beograda da li da pozovu Srbe da učestvuju na izborima nalazilo se oklevanje da se preuzme politička odgovornost za odluku kojom bi se u stvari priznala legitimnost institucija samouprave na Kosovu. Zbog toga je bilo neophodno, pre no što bi rukovodstvo iz Beograda moglo da pozove kosovske Srbe na učešće, da se postigne konsenzus u okviru vladajuće koalicije Demokratske opozicije Srbije (DOS). Ovo je,

iznad svega, značilo da bi jugoslovenski predsednik Vojislav Koštunica - beogradski lider sa najvećim kredibilitetom po nacionalnim pitanjima - trebalo da stane iza bilo koje odluke.

Na domaćoj političkoj sceni u Srbiji dominira produžena politička borba između Koštunice i srpskog premijera Zorana Đinđića, koja je izašla na videlo sa obnovljenom jačinom avgusta 2001, posle ubistva Momira Gavrilovića.⁵⁸ Pitanje učešća na kosovskim izborima se stoga povezalo sa ovom širom borbom, jer nijedan od protagonista nije mogao da dozvoli sebi da se izloži opasnosti i rizikuje da bude okrivljen za izdaju srpskih interesa u pokrajini.

Oklevanje Koštunice i njegove Demokratske stranke Srbije (DSS) da pozove Srbe na učešće može se objasniti sa nekoliko faktora, uključujući i dalju privrženost projektu 'velike Srbije'. Drugo, postojala je bojazan da bi se uspostavljanjem novih institucija rizikovalo da se oslabe srpske paralelne strukture u oblastima na Kosovu koje su još uvek pod kontrolom Srba, severno od reke Ibar, gde je DSS snažna. Treće, lideri DSS-a su se možda plašili da ne povrede jezgro stranke, nacionalističko telo, u korist drugih partija na srpskoj političkoj sceni.

Za Đinđića i one bliske njemu u DOS-u, Kosovo uglavnom ne predstavlja problem. Njegov značaj se uglavnom sastoji od njegovog potencijala da mu politički naudi. Tako, dok srpska vlada priznaje administraciju UN i traži saradnju s njom, Đinđić uglavnom izbegava lični kontakt sa UNMIK-om, prepuštajući ovu odgovornost Čoviću i Koštunici. Sa još uvek niskim nivoom popularnosti, Đinđić nije bio spreman da se eksponira po pitanju učešća Srba na izborima na Kosovu. Prepuštajući ključno donošenje odluke Koštunici, a bez razbijanja svojih redova po ovom pitanju, omogućilo je Đinđiću da se politički pokrije.

⁵⁵ Videti *VIP Daily News Report*, 30. oktobar 2001.

⁵⁶ Tanjug, novinarska agencija, 18. septembar, 2001.

⁵⁷ ICG kontakti u Beogradu.

⁵⁸ Videti ICG izveštaj o Balkanu *Serbia's Transition: Reforms under Siege*, 21. septembar 2001.

C. SPORAZUM

Glavni problem za lidere Beograd u obezbeđenju učešća kosovskih Srba na izborima bio je postizanje zajedničkog stava kojim bi se izbeglo da bilo ko od njih sam snosi odgovornost. Na dan 23. oktobra 2001, na sastanku predstavnika savezne i srpske vlade, Beograd je izdao deklaraciju o problemima koji se moraju rešiti kako bi se sporazum o učešću mogao postići.⁵⁹ Zatim je usledila očajnička poslednja runda sastanaka između UNMIK-a i Beograda kako bi se razlike smanjile. Iako su se srpski lideri već odlučili da pozovu Srbe na učešće pre no što je Koštunica zvanično objavio sporazum sa UNMMIK-om 3. novembra 2001, oni su se navodno upuštali u izuzetnu igru za postizanje svog cilja pre no što su se najzad složili.⁶⁰ Sporazum je potpisan od strane Haekkerupa i Čovića u Beogradu 5. novembra.

Sporazum je pažljivo potvrdio principe rezolucije Saveta bezbednosti UN 1244 u pogledu suvereniteta i teritorijalnog integriteta SRJ i da 'situacija u pogledu statusa Kosova ostaje onako kako je izneta u rezoluciji Saveta bezbednosti UN 1244', tj. da pitanje ostaje otvoreno, iako ovo nije navedeno u beogradskom sporazumu. U dokumentu se potvrđuje da nove institucije na Kosovu neće biti ovlašćene da preduzimaju bilo koje korake po pitanju konačnog statusa. Najveći deo dokumenta se bavi potrebom da se poboljša sudbina Srba na Kosovu. Isto tako se pozdravlja nedavno uspostavljena saradnja između UNMIK-a i SRJ i, kontroverzno, potvrđuje uspostavljanje radne grupe na visokom nivou pod okriljem SRSG, u koju bi ušli predstavnici SRJ, UNMIK-a i kosovskih privremenih institucija samouprave kada se jednom oforme.

⁵⁹ *VIP Daily News Report*, 24. oktobar, 2001.

⁶⁰ Čak i uveče 1. novembra 2001. godine, Čović je navodno predložio da bi vojne i policijske snage SRJ trebalo vratiti na Kosovo, i da bi pokrajina trebalo da se podeli na 'kantone' između srpskih i albanskih oblasti. Ovakav predlog je bio potpuno neprihvatljiv za Haekkerupa, koji je, čini se, bio ubeđen da je nastojanje da se postigne sporazum propalo, pre no što je generalni sekretar UN Kofi Annan intrvenisao kod Koštunice i otvorio put ka postizanju sporazuma (*Zeri*, 9. novembar 2001).

Zvaničnici UNMIK-a i SRJ su odmah pripisali različito tumačenje dokumenta. SRJ funkcioneri su tvrdili da imaju garanciju da će Kosovo ostati u SRJ i da sporazum predstavlja korak u pravcu povratka Kosova pod jurisdikciju Beograda.⁶¹ Haekkerup je odbacio Čovićovo tumačenje, potvrdivši da, u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244 pitanje konačnog statusa Kosova ostaje otvoreno a da u međuvremenu puna vlast na Kosovu ostaje u rukama UNMIK-a.⁶²

Lideri kosovskih Albanaca su sa besom reagovali na sporazum. Oni su prigovarali što nisu bili konsultovani ili čak obavesteni o postupku. Iako su pozdravljali odluku o učešću Srba, bili su ljuti zbog onoga što su tumačili kao uvođenje Beograda kao ključnog faktora u odlučivanju po kosovskim pitanjima. DPK i ABK su izjavile da neće priznavati najavljenju novu radnu grupu. Haradinaj nije prisustvovao sastanku Privremenog administrativnog veća Kosova 6. novembra. DSK je predstavljao relativno mlađi funkcioner, a Tači se pojavio samo da potvrdi da je sporazum neprihvatljiv, i tada napustio sastanak.⁶³

Na mitingu tokom kampanje u Fusha Kosova/Kosovom Polju, Tači je izrazio svoje razočarenje zbog sporazuma, povezujući ga sa još uvek postojećim nezadovoljstvom sa Ustavnim okvirom: 'Mi kao partija verujemo da smo objavili naš stav da ne želimo nikakve odnose sa Beogradom. Ovaj sporazum predstavlja otvoreno kršenje rezolucije 1244 i znači da je počela primena sramnog Ustavnog okvira na Kosovu'.⁶⁴ Na mitingu u Peja/Peći Brovina je izjavila da su 'demokrate iz sveta došli ovde da pokažu demokratiju. Oni, pak, svojim ponašanjem pokazuju da nisu demokrate. To je, međutim, uzalud jer iako oni mogu sklapati razne sporazume trebalo bi da znaju da oni nemaju nikakve vrednosti bez našeg potpisa. Internacionalci ne moraju stvarati nezavisnost Kosova. Mi ćemo uspostaviti nezavisnost'.⁶⁵

⁶¹ Na primer, izjava Čovića navedena u *VIP Daily News Report*, 6. novembar, 2001.

⁶² *Zeri*, 6. novembar 2001, i *Koha Ditore*, 7. novembar 2001.

⁶³ *Zeri*, 7. novembar 2001.

⁶⁴ *Koha Ditore*, 6. novembar 2001.

⁶⁵ *Epoka E Re*, 6. novembar.

Ova ljutnja Albanaca odražava sve veću sumnjičavost prema međunarodnoj zajednici. Među komentatorima i liderima sve više raste ubeđenje da međunarodna zajednica prestaje da bude saveznik i da sve više blokira njihove aspiracije. Bilo kakve dalje tendencije SRSG da zastupa interese Kosova u inostranstvu, a posebno u Beogradu, bez konsultacije ili suprotno vlastitim predstavama Albanaca o njihovim interesima verovatno da će dovesti do oštrog pogoršanja odnosa između UNMIK-a i albanskih partija.

D. KOSOVSKI SRBI

Lideri kosovskih Srba su reagovali na različite načine na poziv Beograda da učestvuju na izborima. Uprkos svojih zajedničkih problema, Srbi u kosovskim enklavama i severno od Ibra nikako ne čine kohezivnu celinu. Oni u izolovanim enklavama na Kosovu osećaju se ugroženijim od nasilja Albanaca i drugih oblika pritiska, i uglavnom imaju jači podsticaj da pronađu modus vivendi sa kosovskim Albancima. Ovo, u kombinaciji sa potrebom da se očuva dobra volja međunarodne zajednice, stoji iza podrške za učešće Srba kod umerenih srpskih lidera kao što su Rada Trajković i biskup Artemije, čija je baza u enklavi kod Gračanice blizu Prištine.

Severno od Ibra, iako tu patrolira KFOR i policija UNMIK-a, propisi UN se ne poštuju. Iako su džepovi Albanaca ostali na severu, drugi se ometaju da pređu Ibar zbog srpskih stražara poznatih pod imenom 'čuvari mosta'. Srbi na severu Kosova, koji čine relativno kompaktan etnički blok blizu same Srbije, osećaju se sigurnije. Za njih je kontrola iz Beograda i dalje stvarna. Iz ove perspektive saradnja sa UNMIK-om se sagledava kao labavljenje veza sa Beogradom i približavanje Prištini. Ključni politički činilac u severnoj Mitrovici je Marko Jakšić, potpredsednik Koštuničine DSS, koji je sve vreme bio čvrsto protiv učešća Srba u kosovskim institucijama. Drugi vodeći predstavnik tvrde linije je šef Srpskog pokreta otpora (SPOT), Momčilo Trajković.

Kosovski Srbi će biti zastupljeni jednom, višepartijskom listom, koalicije 'Povratak', koja obuhvata sve veće partije DOS-a. Umereni

srpski lideri sa Kosova kao što su Rada Trajković i biskup Artemije pozdravili su preporuku Beograda da se izađe na glasanje. Njima se pridružio Patrijarh srpske pravoslavne crkve Pavle, koji je živio tokom više godina na Kosovu.⁶⁶ Međutim, Jakšić i Trajković su, kao i lokalni lider Đinđićeve Demokratske stranke (DS) su odbili sporazum i rekli da Srbi ne bi trebalo da učestvuju. Posle pritiska iz Beograda njihovo protivljenje je utišano. Međutim, i pored obećanja da neće voditi kampanju protiv učešća na izborima, usledili su brojni izveštaji o organizovanim pokušajima da se ometaju napori predstavnika koalicije 'Povratak' da vode kampanju za izlazak Srba na glasanje.⁶⁷

Kao što je ranije napomenuto, Ustavni okvir je uređen u korist kosovskih Srba, dodeljujući im naknadnih deset mesta pored onih koja su obezbeđena njihovim učešćem u glasanju. Tako, da su kosovski Srbi masivno glasali, mogli su eventualno dobiti više od 25 mesta od ukupno 120 mesta u Skupštini. Kao što je bio slučaj, haotične poruke koje su im slate od strane njihovih lidera - od kojih su neki vodili kampanju protiv učešća - poslužile su da umanje srpski izlazak na glasanje. Glasanje u oblastima pretežno naseljenim Srbima iznosi oko 46 od sto, dok izlazak među glasačima registrovanim u Srbiji i Crnoj Gori iznosi 57 od sto i 56 od sto.⁶⁸

Zvanični Beograd je mesecima govorio da ne postoje uslovi za učešće Srba. Pošto su najzad promenili mišljenje samo dve nedelje pre izbora, ne iznenađuje mnogo što su mnogi kosovski Srbi bili zbunjeni. Pored toga, ugrožavanje pre i na sam dan izbora, usmereno na to da se spreče ljudi da glasaju, svakako je bio jedan od faktora.⁶⁹ Kao što je primećeno, izlazak u oblastima naseljenim pretežno Srbima na Kosovu je bio niži no među onima koji su glasali u Srbiji i Crnoj Gori, što možda takođe odražava

⁶⁶ *Blic*, 8. novembar 2001.

⁶⁷ Videti *VIP Daily News Report*, 7. i 12. novembar 2001.

⁶⁸ OEBS bilten za štampu, 17. novembar, 2001.

⁶⁹ Prema izvoru iz OEBS-a, 'jedan broj incidenata pritiska prijavljeni su u oblastima sa kosovskim Srbima. Policija UN je uklonila ili uhapsila osobe koje su ugrožavale glasače na biračkim mestima. Suptilniji oblici ugrožavanja, međutim, ne moraju se neophodno i sprečiti.' Everts je pomenuo 'aktivnu, gadnu a ponekad i antidemokratsku kampanju' da bi se etnički Srbi sprečili da glasaju (konferencija za štampu, 17. novembar 2001).

i pritisak u mnogim oblastima naseljenim Srbima u pokrajini. Ovaj utisak dalje podržava različitost izlaska Srba u pojedinim oblastima Kosova, što je svakako delimično posledica i činjenice da je pritisak bio veći u nekim regionima.⁷⁰

KFOR je naglasio da se efikasno razračunavao sa приметnim incidentima pritiska.⁷¹ Bilo kako bilo, sposobnost organizovanih razbojnika u severnoj Mitrovici da ometaju primenu mandata UN severno od Ibra i da sprečavaju sprovođenje nadležnosti UNMIK-a i dalje izaziva ozbiljnu zabrinutost. Pouzdana tvrdnja od strane oficira KFOR-a da mogu da izađu na kraj sa incidentima koji su se desili u Mitrovici 17. novembra nameće pitanje zašto se onda efikasnije ne dokazuju i tokom preostalih 364 dana u godini.

Uprkos problema na dan izbora, ostaje činjenica da je značajan deo kosovskih Srba glasao, i da će nove institucije uključiti i legitimne predstavnike Srba. Ovo predstavlja važan korak u reintegraciji etničkih Srba u širu kosovsku zajednicu. Ipak, preostaje da se vidi da li će učestvovati predstavnici Srba, ili da li će im albanske stranke omogućiti da konstruktivno učestvuju u novim institucijama preostaje da se vidi. Na primer, srpski lideri su već jasno izjavili da će, ukoliko se stvari ne budu odvijale prema sporazumu UNMIK-a i Beograda, napustiti Skupštinu.⁷²

Pored brojčane snage u novoj Skupštini i obezbeđenja da bar jedan ministar u vladi bude etnički Srbin, postoji da rizik da će poslanici 'Povratka' biti izloženi političkoj marginalizaciji od strane glavnih albanskih partija. Kako sami predstavnici Srba tako i kosovski albanski političari bi trebalo da izbegavaju ovakav razvoj. Od ključnog značaja jeste da predstavnici kosovskih Srba manje obraćaju Beogradu za

zaštitu. Kako je ranije opisano, u svojoj želji da učestvuju u postupku odlučivanja za kosovske Srbe, beogradski lideri su izloženi uticaju mnogih faktora, među kojima su interesi samih kosovskih Srba retko kada najvažniji. Beograd bi trebalo da podstakne kosovske Srbe da se obraćaju Prištini, da učestvuju u novim institucijama i saraduju sa UNMIK-om.

Jedan dalji problem se odnosi na to da li će izbori pomoći da dođe do potpune integracije oblasti severno od Ibra u Kosovo. Nizak izlazak na glasanja i pritisak koji se tamo vršio ne ohrabruju, i ukazuju da mnogi Srbi u toj oblasti i dalje imaju dubok otpor prema ideji da je njihova budućnost vezana za Kosovo. Sama činjenica, ipak, da su protivnici učešća koristili tako snažan pritisak ukazuje na meru u kojoj shvataju da učešće kosovskih Srba na ovim izborima predstavlja značajan korak napred. Konačno i drugi faktori će imati ključnu ulogu u poboljšanju situacije severno od Ibra, a iznad svega potreba za dosledno energičniji stav KFOR-a u obračunu sa onima koji prave nered i nasilnicima koji su narušili dan izbora.

⁷⁰ Prema informaciji koju je dao funkcioner koalicije 'Povratka', izlazak Srba je bio relativno visok u mnogim oblastima, posebno na istočnom Kosovu, dok je u oblasti severno od Ibra bio nizak (*VIP Daily News Report*, 20. novembar 2001). Jedan funkcioner OEBS-a je potvrdio ICG-u da je izlazak u severnoj Mitrovici bio značajno niži od proseka u oblastima naseljenim Srbima.

⁷¹ Izjava komandanta KFOR-a, generala Marcela Valenta na konferenciji za štampu, 17. novembra 2001.

⁷² *Epoka E Re*, 15. novembar, 2001.

V. ZAKLJUČAK

Kada se jednom utvrde konačni rezultati izbora i formiraju nove institucije, glavni izazov za političke lidere Kosova biće da učine da proradi nova organizacija, da pokažu da mogu odgovorno da vladaju i da se im se vremenom mogu poveriti i dalje odgovornosti. Drugi znak pitanja jeste u kojoj meri će se UNMIK mešati u rad novih institucija. Ako se teška ruka SRSG bude osećala isuviše često, kosovski političari nikada neće steći osećaj odgovornosti koji se može ostvariti jedino uz stvarnu vlast. Mudar pristup bio bi da SRSG dozvoli novim liderima Kosova da prave greške, da uče iz njih, i da na taj način sazrevaju u svojoj novoj ulozi.

Pored uspostavljanja institucija predviđenih Ustavnim okvirom, Albanci se neće zadovoljiti da miruju. Iako se naširoko podrazumeva da se mora proći kroz proces uspostavljanja institucija i pripreme za eventualnu nezavisnost, Albanci će očekivati da vide dalji napredak na putu ka ovom cilju. Ukoliko se ne udovolji ovom očekivanju, njihovo strpljenje će se verovatno pokazati ograničenim i može se očekivati sve napetiji odnos između kosovskih albanskih partija i UNMIK-a. Ukoliko dođe do ovoga, novo izabrana Skupština, nezavisno od njenih formalnih ograničenja, može se pokazati kao moćan forum iz koga Albanci sa Kosova mogu da iznesu svoj slučaj. S druge strane, ukoliko se dozvoli da narastu albanske frustracije, ograničenja nametnuta institucijama mogla bi da dovedu neke do iskušenja da izađu iz njih i da se vrate onom tipu pasivnog ili zaista aktivnog otpora koji su kosovskim Albancima tako poznati.

Bilo bi sasvim nerealno očekivati da će kosovski Albanci napustiti svoje težnje ka nezavisnosti. Međutim, nove institucije bi za sada trebalo da se koncentrišu na efikasno upravljanje. Ovo bi bio najbolji dokaz skepticima sa Zapada o njihovoj sposobnosti za vladanje. Lideri kosovskih Albanaca bi trebalo da izbegavaju bilo kakve bezuspešne gestove o nezavisnosti, kao što bi bila deklaracija Skupštine čime bi samo iritirali međunarodnu zajednicu i ako bilo šta

drugo samo učvrstili međunarodno suprotstavljanje nezavisnosti.

Albanske partije bi pre trebalo da usvoje konstruktivni pristup rešavanju pitanja nezavisnosti. Jedan od puteva napred mogao bi biti formiranje komiteta, možda u okviru nove Skupštine, koji bi razmatrao opcije za rešavanje odnosa Kosova sa Beogradom, pripremu predloga koji bi mogli da predstavljaju osnovu za razgovor sa Beogradom i sa međunarodnom zajednicom. Međunarodna zajednica bi trebalo da podstiče ovakav konstruktivni pristup.

Iako održavanje izbora i uspostavljanje institucija samouprave predstavlja znan uspeh UNMIK-a i važan korak na putu ka rešavanju konačnog statusa Kosova, međunarodna zajednica ne može da dozvoli da se ovde zaustavi. Ovo je prvi korak, a ne bi smelo doći do duge pauze. Kosovskim Albancima i Srbima je podjednako potrebna jasnoća u pogledu konačnog ishoda da bi prestali da posmatraju jedni druge kao pretnju i pokušali da vode zajednički normalan život. Malo je verovatno da će Srbija ikada razviti zdravu demokratiju ako se ne reši pitanje Kosova. Međunarodna zajednica bi trebalo da u ranoj fazi otpočne da razmatra sledeće korake ka okončanju ove neizvesnosti, i preobraćanju Kosova od destabilizujućeg faktora u regionu, u faktor stabilnosti.

Priština/Brisel, 21. novembar 2001.

PRILOG A

MAP OF KOSOVO

PRILOG B

O MEĐUNARODNOJ KRIZNOJ GRUPI

Međunarodna krizna grupa (*International Crisis Group* – ICG) je privatna, multinacionalna organizacija čiji je cilj jačanje sposobnosti međunarodne zajednice da predvidi, razumije i djeluje tako da spriječi i ograniči sukobe.

Pristup ICG-a zasniva se na istraživanjima na terenu. Timovi političkih analitičara, koji se nalaze na terenu u zemljama u kojima postoji opasnost konflikta, prikupljaju informacije iz velikog broja izvora, utvrđuju stanje u zemlji te izrađuju redovne analitičke izvještaje koji sadrže praktične preporuke za glavne faktore koji donose odluke na međunarodnom nivou.

Izvještaji ICG-a imaju široku distribuciju u ministarstvima vanjskih poslova i međunarodnim organizacijama a istovremeno su generalno dostupni na internet stranici ove organizacije, www.crisisweb.org. ICG tijesno saraduje sa vladama i onima koji imaju uticaj na njih, uključujući i medije, kako bi skrenula pažnju na svoju analizu krize te izgradila podršku za svoje preporuke. Upravni odbor ICG-a – u kome se nalaze istaknute ličnosti iz oblasti politike, diplomatije, poslovnog svijeta i medija – i sam direktno pomaže da se najvišim odlučujućim faktorima iz cijelog svijeta ukaže na izvještaje i preporuke ICG-a. Predsjedavajući Međunarodne krizne grupe je bivši finski predsjednik Martti Ahtisaari, a od januara 2001. bivši ministar vanjskih poslova Australije, Gareth Evans, je predsjednik i generalni direktor ove organizacije.

Međunarodna centrala ICG-a je u Briselu, sa predstavništvima u Washingtonu, New Yorku i Parizu. Organizacija trenutno ima ili planira projekte u devetnaest kriznih zemalja i regija na svim kontinentima: Alžir, Burundi, Ruanda, Demokratska Republika Kongo, Siera Leone, Sudan i Zimbabve u Africi; Burma/Mijanmar, Indonezija, Kirgistan, Tadžikistan, i Uzbekistan u Aziji; Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija u Evropi; te Kolumbija u Južnoj Americi.

Međunarodna krizna grupa sredstva prikuplja od vlada, dobrotvornih organizacija, preduzeća i pojedinačnih donatora. Sredstva za njeno finansiranje trenutno obezbjeđuju vlade sljedećih zemalja: Australije, Kanade, Danske, Finske, Francuske, Njemačke, Irske, Japana, Luksemburga, Holandije, Norveške, Republikea Kine (Tajvan), Švedske, Švicarske te Velike Britanije. Među fondacijama i donatorima iz privatnog sektora nalaze se Ansary fondacija, Fondacija Williama i Flore Hewlett, Fondacija Charlesa Stewarda Motta, Institut za otvorena društva, Ploughshares fond, Sasakawa fondacija, Smith Richardson fondacija, Ford fondacija i Institut za mir Sjedinjenih američkih država.

Juli 2001

PRILOG C

ICG IZVEŠTAJI*

AFRICA

ALGERIA

Algeria: The Press in Crisis, Africa Report N°8, 11 January 1999

Algérie: La Crise de la Presse, Africa Report N°8, 11 January 1999

The People's National Assembly, Africa Report N°10, 16 February 1999

Assemblée Populaire Nationale: 18 Mois de Législature, Africa Report N°10 16 February 1999

Elections Présidentielles en Algérie: Les Enjeux et les Perspectives, Africa Report N°12, 13 April 1999

The Algerian Crisis: Not Over Yet, Africa Report N°24, 20 October 2000

La Crise Algérienne n'est pas finie, Africa Report N°24, 20 October 2000

La concorde civile : Une initiative de paix manquée, Africa Report N°24, 9 July 2001

BURUNDI

Burundi: Internal and Regional Implications of the Suspension of Sanctions, Africa Report N°14, 27 April 1999

Le Burundi Après La Suspension de L'Embargo: Aspects Internes et Régionaux, Africa Report N°14, 27 April 1999

Quelles Conditions pour la reprise de la Coopération au Burundi? Africa Report N°13, 27 April 1999

Proposals for the Resumption of Bilateral and Multilateral Co-operation, Africa Report N°13, 27 April 1999

Burundian Refugees in Tanzania: The Key Factor in the Burundi Peace Process, Africa Report N°19, 30 November 1999

L'Effet Mandela: Evaluation et Perspectives du Processus de Paix Burundais, Africa Report N°20, 18 April 2000

The Mandela Effect: Evaluation and Perspectives of the Peace Process in Burundi, Africa Report N°20, 18 April 2000

Unblocking Burundi's Peace Process: Political Parties, Political Prisoners and Freedom of the Press, Africa Briefing, 22 June 2000

Burundi: Les Enjeux du Débat. Partis Politiques, Liberté de la Presse et Prisonniers Politiques, Africa Report N°23, 12 July 2000

Burundi: The Issues at Stake. Political Parties, Freedom of the Press and Political Prisoners, Africa Report N° 23, 12 July 2000

Burundi Peace Process: Tough Challenges Ahead, Africa Briefing, 27 August 2000

Burundi: Ni guerre ni paix, Africa Report N° 25, 1 December 2000

Burundi: sortir de l'impasse. L'urgence d'un nouveau cadre de négociations, Africa Report N°29, 14 May 2001

Burundi: Breaking the Deadlock, The Urgent Need for a New Negotiating Framework, Africa Report N° 29, 14 May 2001

Burundi: Cent jours pour retrouver le chemin de la paix, Africa Report N°33, 14 August 2001

DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO

How Kabila Lost His Way, DRC Report N°3, Africa Report N°16, 21 May 1999

Africa's Seven Nation War, DRC Report N°4, Africa Report N°17, 21 May 1999

The Agreement on a Cease-Fire in the Democratic Republic of Congo, Africa Report N°18, 20 August 1999

Kinshasa sous Kabila, à la veille du dialogue national, Africa Report N°19, 21 September 1999

Scramble for the Congo: Anatomy of an Ugly War, Africa Report N° 26, 20 December 2000

From Kabila to Kabila: Prospects for Peace in the Congo, Africa Report N°27, 16 March 2001

Disarmament in the Congo: Investing in Conflict Prevention, Africa Briefing, 12 June 2001

RWANDA

Five Years after the Genocide: Justice in Question, Africa Report N°11, 7 April 1999

Cinq Ans Après le Génocide au Rwanda: La Justice en Question, Africa Report N°11, 7 April 1999

Uganda and Rwanda: Friends or Enemies? Africa Report N°15, 4 May 2000

Tribunal pénal international pour le Rwanda: l'urgence de juger, Africa Report N°30, 7 June 2001

* Released since January 1999

SIERRA LEONE

Sierra Leone: Time for a New Military and Political Strategy,
Africa Report N° 28, 11 April 2001

ZIMBABWE

Zimbabwe: At the Crossroads, Africa Report N°22, 10 July 2000

Zimbabwe: Three Months after the Elections, Africa Briefing,
25 September 2000

Zimbabwe in Crisis: Finding a way Forward, Africa Report
N°32, 13 July 2001

ASIA

BURMA/MYANMAR

Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime?, Asia
Report N° 11, 21 December 2000

INDONESIA

Indonesia: Keeping the Military Under Control, Asia Report
N°9, 5 September 2000

Aceh: Escalating Tension, Asia Briefing, 7 December 2000

Indonesia: Overcoming Murder and Chaos in Maluku, Asia
Report N° 10, 19 December 2000

*Indonesia: Impunity Versus Accountability for Gross Human
Rights Violations*, Asia Report N°12, 2 February 2001

Indonesia: National Police Reform, Asia Report N°13, 20
February 2001

Indonesia's Presidential Crisis, Indonesia Briefing, 21 February
2001

Bad Debt: The Politics of Financial Reform in Indonesia, Asia
Report N° 15, 13 March 2001

Indonesia's Presidential Crisis: The Second Round, Indonesia
Briefing, 21 May 2001

Aceh: Why Military Force Won't Bring Lasting Peace, Asia
Report N° 17, 12 June 2001

Aceh: Can Autonomy Stem the Conflict? ICG Asia Report No
18, 27 June 2001

Communal Violence in Indonesia: Lessons from Kalimantan,
ICG Asia Report No 19, 27 June 2001

Indonesia-U.S. Military Ties: Asia Briefing, 18 July 2001

The Megawati Presidency, Indonesia Briefing, 10 September
2001

Indonesia: Ending Repression in Irian Jaya: ICG Asia Report
N° 23, 20 September 2001

CAMBODIA

Back from the Brink, Asia Report N°4, 26 January 1999

Cambodia: The Elusive Peace Dividend, Asia Report N°8, 11
August 2000

CENTRAL ASIA

Central Asia: Crisis Conditions in Three States, Asia Report
N°7, 7 August 2000

Recent Violence in Central Asia: Causes and Consequences,
Central Asia Briefing, 18 October 2000

Islamist Mobilisation and Regional Security, Asia Report N°14,
1 March 2001

*Incubators of Conflict: Central Asia's Localised Poverty and
Social Unrest*, Asia Report N°16, 8 June 2001

Central Asia: Fault Lines in the Security Map, Asia Report N°
20, 4 July 2001

Central Asia: Uzbekistan at Ten – Repression and Instability,
Asia Report N°21, 21 August 2001

Kyrgystan at Ten: Trouble in the Island of Democracy, Asia Report N°22, 28 August 2001

BALKANS

ALBANIA

The State of Albania, Balkans Report N°54, 6 January 1999
Albania Briefing: The Refugee Crisis, 11 May 1999
Albania: State of the Nation, Balkans Report N°87, 1 March 2000
Albania Briefing: Albania's Local Elections, A test of Stability and Democracy, 25 August 2000
Albania: The State of the Nation 2001, Balkans report N°111, 25 May 2001
Albania Briefing: Albania's Parliamentary Elections 2001, 23 August 2001

BOSNIA

Brcko: A Comprehensive Solution, Balkans Report N° 55, 8 February 1999
Breaking the Mould: Electoral Reform in Bosnia & Herzegovina, Balkans Report N° 56, 4 March 1999
Republika Srpska: Poplasen, Brcko and Kosovo – Three Crises and Out? Balkans Report N°62, 6 April 1999
Why Will No-one Invest in Bosnia and Herzegovina? Balkans Report N°64, 21 April 1999
Republika Srpska in the Post-Kosovo Era: Collateral Damage and Transformation,
Balkans Report N°71, 5 July 1999
Rule over Law: Obstacles to the Development of an Independent Judiciary in Bosnia and Herzegovina, Balkans Report N°72, 5 July 1999
Balkans Briefing: Stability Pact Summit, 27 July 1999
Preventing Minority Return in Bosnia and Herzegovina: The Anatomy of Hate and Fear, Balkans Report N°73, 2 August 1999
Is Dayton Failing? Policy Options and Perspectives Four Years After, Balkans Report N°80, 28 October 1999
Rule of Law in Public Administration: Confusion and Discrimination in a Post Communist Bureaucracy, Balkans Report N°84, 15 December 1999
Denied Justice: Individuals Lost in a Legal Maze, Balkans Report N°86, 23 February 2000
European Vs. Bosnian Human Rights Standards, Handbook Overview, 14 April 2000
Reunifying Mostar: Opportunities for Progress, Balkans Report N°90, 19 April 2000
Bosnia's Municipal Elections 2000: Winners and Losers, Balkans Report N°91, 28 April 2000
Bosnia's Refugee Logjam Breaks: Is the International Community Ready? Balkans Report N°95, 31 May 2000
War Criminals in Bosnia's Republika Srpska, Balkans Report N°103, 02 November 2000
Bosnia's November Elections: Dayton Stumbles, Balkans Report N°104, 18 December 2000

Turning Strife to Advantage: A Blueprint to Integrate the Croats in Bosnia and Herzegovina, Balkans Report N° 106, 15 March 2001

No Early Exit: NATO's Continuing Challenge in Bosnia, Balkans Report N°110, 22 May 2001

Bosnia's Precarious Economy: Still Not Open For Business; Balkans Report N° 115, 7 August 2001

KOSOVO

Unifying the Kosovar Factions: The Way Forward, Balkans Report N°58, 12 March 1999
Kosovo: The Road to Peace, Balkans Report N°59, 12 March 1999
Kosovo Briefing: Atrocities in Kosovo Must be Stopped, 29 March 1999
Kosovo Briefing: The Refugee Crisis, 2 April 1999
Kosovo: Let's Learn from Bosnia, Balkans Report N°66, 17 May 1999
The New Kosovo Protectorate, Balkans report N°69, 20 June 1999
Kosovo Briefing: Who Will Lead the Kosovo Albanians Now? 28 June 1999
The Policing Gap: Law and Order in the New Kosovo, Balkans Report N°74, 6 August 1999
Who's Who in Kosovo, Balkans Report N°76, 31 August 1999
Waiting for UNMIK: Local Administration in Kosovo, Balkans Report N°79, 18 October 1999
Violence in Kosovo: Who's Killing Whom? Balkans Report N°78, 2 November 1999
Trepca: Making Sense of the Labyrinth, Balkans Report N°82, 26 November 1999
Starting From Scratch in Kosovo: The Honeymoon is Over, Balkans Report N°83, 10 December 1999
Kosovo Albanians in Serbian Prisons: Kosovo's Unfinished Business, Balkans Report N°85, 26 January 2000
What Happened to the KLA?, Balkans Report N°88, 3 March 2000
Kosovo's Linchpin: Overcoming Division in Mitrovica, Balkans Report N°96, 31 May 2000
Reality Demands: Documenting Violations of International Humanitarian Law in Kosovo 1999, 27 June 2000
Elections in Kosovo: Moving toward Democracy? Balkans Report N°97, 7 July 2000
Kosovo Report Card, Balkans Report N°100, 28 August 2000
Reaction in Kosovo to Kostunica's Victory, Balkans Briefing, 10 October 2000
Religion in Kosovo, Balkans Report N°105, 31 January 2001

MACEDONIA

Challenges and Choices for the New Government, Balkans Report N°60, 29 March 1999
Toward Destabilisation? Balkans Report N°67, 21 May 1999
Macedonia Briefing: Government Holds Together, Eyes Fixed on Upcoming Presidential Poll, 11 June 1999
Macedonia Briefing: Update of Recent Political Developments, 14 June 1999

Macedonia: Gearing up for Presidential Elections, Balkans Report N°77, 18 October 1999

Macedonia's Ethnic Albanians: Bridging the Gulf, Balkans Report N°98, 2 August 2000

Macedonia government expects setback in local elections, Briefing Paper, 4 September 2000

The Macedonian Question: Reform or Rebellion, Balkans Report N°109, 5 April 2001

Macedonia: The Last Chance for Peace, Balkans Report N° 113, 20 June 2001

Macedonia: Still Sliding, Balkans Briefing, 27 July 2001

Macedonia: War on Hold, Balkans Briefing, 15 August 2001

Macedonia: Filling the Security Vacuum, Balkans Briefing, 8 September 2001

MONTENEGRO

Montenegro Briefing: Milosevic to Move on Montenegro, 23 April 1999

Montenegro Briefing: Calm Before the Storm, 19 August 1999

Montenegro: In the Shadow of the Volcano, Balkans Report N°89, 21 March 2000

Montenegro's Socialist People's Party: A Loyal Opposition?, Balkans Report N°92, 28 April 2000

Montenegro's Local Elections: Testing the National Temperature, Background Briefing, 26 May 2000

Montenegro's Local Elections: More of the Same, Briefing Paper, 23 June 2000

Montenegro: Which way Next? Balkans Briefing, 30 November 2000

Montenegro: Settling for Independence? Balkans Report N°107, 28 March 2001

Montenegro: Time to Decide, Balkans Briefing, 18 April 2001

Montenegro: Resolving the Independence Deadlock, Balkans Report N°114, 1 August 2001

SERBIA

Sidelining Slobodan: Getting Rid of Europe's Last Dictator, Balkans Report N°57, 15 March 1999

Milosevic's Aims in War and Diplomacy, Balkans Report N°65, 11 May 1999

Yugoslavia Briefing: Wanted for War Crimes, 1 June 1999

Back to the Future: Milosevic Prepares for Life After Kosovo, Balkans Report N°70, 28 June 1999

Transforming Serbia: The Key to Long-Term Balkan Stability, Balkans Report N°75, 10 August 1999

Serbia's Embattled Opposition, Balkans Report N°94, 30 May 2000

Serbia's Grain Trade: Milosevic's Hidden Cash Crop, Balkans Report N°93, 5 June 2000

Serbia: The Milosevic Regime on the Eve of the September Elections, Balkans Report N°99, 17 August 2000

Current Legal Status of the Republic of Yugoslavia (FRY) and of Serbia and Montenegro, Balkans Report N°101, 19 September 2000

Yugoslavia's Presidential Election: The Serbian People's Moment of Truth, Balkans Report N°102, 19 September 2000

Federal Republic of Yugoslavia Sanctions Briefing, Balkans Briefing, 10 October 2000

Serbia on the Eve of the December Elections, Balkans Briefing, 20 December 2000

A Fair Exchange: Aid to Yugoslavia for regional Stability, Balkans Report N° 112, 15 June 2001

Peace in Presevo: Quick Fix or Long-Term Solution?, Balkans Report N°116, 10 August 2001

REGIONAL REPORTS

War in the Balkans, Balkans Report N°61, 19 April 1999

Balkan Refugee Crisis, Balkans Report N°68, 1 June 1999

Balkans Briefing: Stability Pact Summit, 27 July 1999

After Milosevic: A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace, Balkans report N°108, 26 April 2001

Milosevic in the Hague: What it Means for Yugoslavia and the Region, Balkans Briefing Paper, 6 July 2001

ISSUES REPORTS

HIV/AIDS as a Security Issue, ICG Issues Report N° 1, 19 June 2001

Eu Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, ICG Issues Report N° 2, 26 June 2001

The European Humanitarian Aid Office (ECHO): Crisis Response in the Grey Lane, ICG Briefing Paper, 26 June 2001

PRILOG C

ČLANOVI UPRAVNOG ODBORA ICG-A

Martti Ahitisaari, Predsednik

Bivši predsednik Finske

Stephen Solarz, Potpredsednik

Bivši kongresmen SAD

Gareth Evans, Predsednik

Bivši ministar spoljnih poslova Australije

Morton Abramowitz

Bivši pomoćnik državnog sekretara SAD; bivši ambasador SAD u Turskoj

Kenneth Adelman

Bivši ambasador SAD i zamenik stalnog predstavnika u UN

Richard Allen

Bivši ŠEF Veća za nacionalnu bezbednost SAD i savetnik za nacionalu bezbednost

Hushang Ansary

Bivši ministar Irana i ambasador; Predsedavajući, Parman grupa, Houston

Louise Arbour

*Sudija Vrhovnog suda, Kanada
Bivši glavni tužilac, Međunarodni sud za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji*

Oscar Arias Sanchez

Bivši predsednik Kosta Rike; Nobelova nagrada za mir, 1987

Ersin Arioglu

Predsedavajući, Yapi Merkezi

Paddy Ashdown

Bivši lider liberalnih demokrata, Ujedinjeno Kraljevstvo

Zainab Bangura

Direktor, Kampanja za dobro upravljanje, Sijera Leone

Alan Blinken

Bivši ambasador SAD u Belgiji

Emma Bonino

Član Evropskog parlamenta; bivši Komesar Evrope

Maria Livanos Cattai

Generalni sekretar, Međunarodna trgovinska komora

Eugene Chien

Zamenik generalnog sekretara Predsednika, Tajvan

Wesley Clark

Bivši Vrhovni komandant Udruženih snaga NATO-a, Evropa

Jacques Delors

Bivši predsednik Evropske komisije

Uffe Ellemann-Jensen

Bivši ministar inostranih poslova Danske

Gernot Erler

Potpredsednik, Socijaldemokratska partija, Bundestag

Mark Eyskens

Bivši premijer Belgije

Yoichi Funabashi

Novinar i pisac

Bronislaw Geremek

Bivši ministar inostranih poslova Poljske

I.K. Gujral

Bivši premijer Indije

Han Sung-Joo

Bivši ministar inostranih poslova Koreje

El Hassan bin Talal

Predsedavajući, Forum Arapske misli

Marianne Heiberg

Stariji istraživač, Norveški institut za međunarodne poslove

Elliot F Kulick

Predsedavajući, Pegasus International

Joanne Leedom-Ackerman

Pisac i novinar

Todung Mulya Lubis

Advokat za ljudska prava i autor

Allan J MacEachen

Bivši potpredsednik vlade Kanade

Barbara McDougall

Bivši Državni sekretar spoljnih poslova, Kanada

Matthew McHugh

Savetnik Predsednika, Svetska banka

Mo Mowlam

Bivši Britanski državni sekretar za Severnu Irsku

Christine Ockrent

Novinar

Timothy Ong

Predsedavajući, Asia Inc magazine

Wayne Owens

Predsednik, Centar za mir Srednjeg istoka i ekonomsku saradnju

Cyril Ramaphosa

Bivši generalni sekretar, Afrički nacionalni kongres; predsedavajući, New Africa Investmenst Ltd.

Fidel Ramos

Bivši predsednik Filipina

Michel Rocard

Član Evropskog parlamenta; bivši premijer Francuske

Volker Ruhe

Potpredsednik, Hrišćanski demokrati, Bundestag; bivši ministar odbrane Nemačke

Mohamed Sahnoun

Specijalni savetnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija

William Shawcross

Novinar i autor

Michael Sohlman

Izvrši direktor Nobelove fondacije

George Soros

Predsedavajući, Institut za otvoreno društvo

Eduardo Stein

Bivši ministar inostranih poslova Gvatemale

Par Stenback

Bivši ministar inostranih poslova, Finska

Thorvald Stoltenberg

Bivši ministar inostranih poslova, Norveška

William O Taylor

Počasni Predsedavajući, The Boston Globe

Ed van Thijn

Bivši ministar unutrašnjih poslova, Holandija; bivši gradonačelnik Amsterdama

Simone Veil

Bivši član Evropskog parlamenta; bivši ministar zdravlja, Francuska

Shirley Williams

Bivši Britanski državni sekretar obrazovanja i nauke; član Doma lordova

Grigory Yavlinsky

Član Ruske dume

Mortimer Zuckerman

Predsedavajući i Glavni i odgovorni urednik, US News and World Report